

DIDAKTICIZAM U HRVATSKOJ PRIJEVODNOJ DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI NA PRIMJERIMA IZ ANGLOFONE KNJIŽEVNOSTI

IVANA MILKOVIĆ

VLADIMIRA REZO

Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

ivana.milkovic@ufzg.unizg.hr

Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

vrez0@fhs.unizg.hr

UDK: 37.02:[81'255:821.163.42.09-93]

Izvorni znanstveni rad

Primljen: 19. 7. 2024.

Prihvaćen: 15. 1. 2025.

SAŽETAK

Usmjerimo li se na čitanje bilo kojega književnog djela s namjerom pronalaženja životnih istina i pouka ili autorskih stavova, političkih ili ideoloških poruka, pronaći ćemo niz eksplicitnih ili implicitnih pokušaja poučavanja ili usmjerenja čitatelja. Tragamo li za njime, didakticizam je element koji se može pronaći u svakome književnom djelu. Ipak, didakticizam se najčešće povezuje s dječjom književnošću jer se često smatra da je upravo dječjim čitateljima potrebna takva vrsta pouke, poruke i usmjerenja.

Didakticizam se prepoznaje po namjeri da se čitatelja usmjeri k nekoj ideji ili ponašanju, a tematski obuhvaća spektar od moralnih pouka do društveno-političkih dogmi. U hrvatskome kontekstu zanimljiv je fenomen metodički obrađene lektire. Metodički obrađena djela posebna su po svojem konačnom cjelokupnom obliku i mogućnostima interpretacije jer se književnomu tekstu pridružuje paratekst sastavljen od metodičkoga instrumentarija, najčešće u obliku popratnih tekstova i rječnika stranih riječi. Na taj način djelo dobiva smjer vjerojatne interpretacije u odgojno-obrazovnome kontekstu i kod mlađih čitatelja.

Iako se u metodički obrađenoj lektiri pojavljuju i hrvatski naslovi i prijevodi, u radu će se analizirati elementi didakticizma u prijevodnoj dječjoj književnosti na primjeru dvaju djela iz anglofone književnosti, *Petar Pan* i *Medo Winnie zvani Pooh*. Oba su djela klasici svjetske dječje književnosti, a njihovi prijevodi na hrvatski jezik uvršteni su u hrvatske osnovnoškolske lektirne popise dugi niz godina.

KLJUČNE RIJEČI:

prijevodna dječja književnost, didakticizam, paratekst, lektira, odgojno-obrazovni kontekst

UVOD

Dječja književnost, njezina namjena i didakticism

Dječja književnost od samoga je početka usko povezana sa svojom namjenom, a katkad je i nerazdvojna od nje. U središtu je tradicionalne definicije dječje književnosti upravo njezina namjena, jer je dječja književnost „književnost namijenjena djeci“ (Crnković i Težak, 2002: 7). Nešto širu definiciju nudi Klingberg (2008: 21) kada u pojam dječje književnosti, uz književnost koju čitaju djeca, uključuje književnost koja je djeci preporučena i književnost koja je za njih objavljena.

Suprotno tomu, dječju književnost možemo razumjeti u njezinu najširem smislu kao svu književnost koju djeca čitaju bez obzira na to je li prvotno namijenjena dječjem, mladom ili odraslom čitatelju, uključujući adaptacije djela za odrasle (Kümmerling-Meibauer, 1999: X), kao što je to slučaj s Defoeovim *Robinsonom*, pri čemu više nije u središtu njezina namjena, već se u obzir uzima dječji čitatelj i njegov doživljaj djela.

Istina, prve knjige namijenjene djeci koje danas ubrajamo u dječju književnost bile su uistinu odgojno-obrazovne čitanke, izrazito namjenskoga karaktera i prije svega didaktične. Upravo zbog izraženosti namjene, takve knjige nisu ni ubrojene u dječju književnost, pa se donedavno pogrešno smatralo da hrvatska dječja književnost počinje djelom Ivana Filipovića *Mali tobolac raznog cvjetja za dobru i pomnjivu mladež naroda srbsko-ilirskoga* 1850. godine (npr. Crnković, 1978: 15–16; Zalar, 1991: 31; Crnković i Težak, 2002: 130–134), dok se istovremeno npr. početak anglofone dječje književnosti redovito smještao u 17. stoljeće (npr. Russell, 2009: 5–6; Crnković i Težak, 2002: 42), a kao kronološki prvo navodilo se djelo Johna Cottona *Spiritual Milk for Boston Babes* (1646). Zanimljivo, slično djelo iste, duhovne namjene, autora Antuna Kanižlića, *Obilato mliko duhovno* (1754), nije zavrijedilo svoje mjesto u počecima hrvatske dječje književnosti jer su istraživači pristupali „dječjoj književnosti kao estetskoj tvorevini koja se razvija u vremenu“ (Majhut, 2022: 17). Ta je nepravda tek nedavno ispravljena promišljanjem o pojavama dječje književnosti i dječje knjige prije Filipovićeva *Tobolca*, poput prvoga hrvatskog prijevodnog romana *Mlajssi Robinzon* (1796) Antuna Vranića (Majhut, 2022: 86–87), ilustriranih dječjih knjiga (Majhut i Batinčić, 2017) i cijeloga niza namjenskih dječjih knjiga-početnica počevši od hrvatske glagoljske početnice kao prve poznate hrvatske knjige namijenjene djeci, objav-

ljene u Veneciji 1527. godine (Majhut, 2022: 82; usp. Hameršak i Zima, 2015: 24).

Didakticism ili moralna pouka i danas je važna karakteristika dječje književnosti koja je prisutna od 17. stoljeća u različitim žanrovskim oblicima, a posebice u realističkoj dječjoj književnosti (Grenby, 2014: 62). Ponekad je didakticism i jedina prava svrha ne samo dječje već književnosti uopće, pri čemu su često zanemarene druge funkcije književnosti poput užitka čitanja ili načina provođenja slobodnoga vremena. Pritom pojam 'didakticism' razumijemo kao gledište o postojanju univerzalnih moralnih vrijednosti i o mogućnosti njihova prenošenja putem književnosti (Casement, 1987: 102). Danas postoji određena odbojnost prema mogućnosti postojanja didakticizma u književnosti. Tako Russell (2009: 51–52) oštro napominje kako didaktičkomu ili moralističkomu tonu pripovijedanja nije mjesto u književnosti koja bi se trebala čitati radi užitka, pa ni u dječjoj književnosti gdje autori često žrtvuju estetske ili književne kvalitete djela radi potrebe poučavanja. Ipak, neki teoretičari i dalje smatraju kako je didakticism zapravo neodvojiv od književnosti, jer je u književnost u cijelosti utkana povijest kulturnih ideja svojstvenih nekomu vremenu i prostoru (Casement, 1987: 101). Osim toga, što se tiče dječje književnosti, Shavit (2006: 26, 39) napominje kako didakticism obuhvaća i pokušaje obogaćivanja rječnika dječjega čitatelja.

U ovome radu didakticismom smatramo bilo koji postupak kojim se čitatelj namjerno vodi k ideji, ponašanju ili neposrednomu poučavanju, a posebice eksplicitno usmjeravanje k željenoj interpretaciji dječjega čitanja pri čemu se ograničava prostor za individualne interpretacije književnoga djela.

U hrvatskome odgojno-obrazovnom kontekstu pojavljuje se i fenomen „didaktički obrađene lektire“. Riječ je, naime, o anotiranim izdanjima književnih djela s lektirnoga popisa. Anotacije su didaktičke naravi, a cilj im je ponuditi određenu interpretaciju djela te razumijevanje teksta i konteksta. Metodički obrađena djela posebna su po svojem konačnom cjelokupnom obliku i mogućnostima interpretacije jer se književnomu tekstu pridružuje paratekst sastavljen od metodičkoga instrumentarija, najčešće u obliku popratnih tekstova i rječnika stranih riječi. Na taj način djelo dobiva smjer vjerojatne interpretacije u odgojno-obrazovnome kontekstu i kod mlađih čitatelja, ali se također ukida mogućnost stvaranja individualne interpretacije čitatelja.

Prijevodna dječja književnost

Prevođenje je izrazito složen proces. Za Catforda (1965: 20), Nidu i Tabera (1969/1982: 12) te Ivira (1978: 9) uspješno prevođenje podrazumijeva pronalaženje najprikladnijega ekvivalenta u skladu s kontekstom. S druge strane, proces prevođenja uključuje tri ključna čimbenika: prevoditelja, autora i recipijenta. Uloge autora i recipijenta posebno su važne u diskusijama o ograničavajućim smjernicama za interpretaciju analiziranih djela, osobito onih koje možda nisu prilagođene dobi djeteta. Kada god je to moguće, preporučuje se da autor izvornika i prevoditelj budu u bliskome kontaktu tijekom procesa prevođenja. Razlog tomu leži u činjenici da je prevoditelju često teško samostalno u potpunosti razumjeti autorovu namjeru, a ona igra ključnu ulogu u preciznome prijenosu značenja.

Još jedan važan aspekt procesa prevođenja predstavlja recepcija teksta ciljnoga čitatelja (recipijenta). Tekst se stvara upravo za recipijenta, zbog čega je nužno uzeti u obzir njegovu potencijalnu reakciju i interpretaciju. Stoga je interpretacija teksta temeljni korak u pronalaženju adekvatnoga ekvivalenta koji će na recipijenta proizvesti učinak sličan onomu izvorne poruke (usp. Eco, 2006: 16). Ova dimenzija osobito dolazi do izražaja u prijevodima dječje književnosti, gdje kulturne i jezične razlike mogu znatno utjecati na način na koji će djelo biti doživljeno i interpretirano.

Nadalje, cilj prevođenja nije samo postizanje određene ekvivalentnosti u smislu formalnoga i sadržajnoga usklađivanja s izvornim tekstom, već i ostvarenje kulturnoga prijenosa. Stoga je u procesu prevođenja potrebno sagledati i kulturne specifičnosti. Kako ističe Tomislav Kuzmanović (2011: 187), „Prijevod, ako želi biti uspješan, u sebi nosi elemente obje kulture, obje književnosti, oba jezika, dakle, kulture, književnosti, jezika izvornika i primatelja“.

U prijevodnoj dječjoj književnosti element didaktičizma može biti kulturno osobita jedinica (KOJ) koja predstavlja problem zbog nedostatka ekvivalenta u ciljnoj kulturi i zahtijeva primjenu prevoditeljskih strategija (usp. Milković, 2023: 33–38). López Ruiz (2022: 316–317) uspoređuje ideološke i didaktičke elemente u francuskome i španjolskome prijevodu romana *The Case of Five on a Treasure Island* Enid Blyton i otkriva kako se ciljni tekstovi znatno razlikuju od izvornika: francuski prijevod putem strategije odomaćivanja zbog prilagođavanja ciljnoj kulturi gubi suptilnost jezika i didaktičke elemente izvornika, dok je španjolski prijevod kulturno bliži izvorniku uz znatno prilagođavanje (izostavljanje i neutralizaciju) ideoloških i didaktičkih elemenata. Lathey (2006: 2–4) pak analizira predgovore prevoditelja klasika dječje književnosti kao posrednike kulture

u kojima prevoditelji odrasloj čitateljskoj publici otkrivaju vlastite interpretacije tekstova, didaktičke elemente i stavove o dječjem čitatelju.

Klasici dječje književnosti do hrvatskih čitatelja dolaze i putem lektire, na čijim se popisima nalaze uz značajna djela hrvatske književnosti. Danas je lektira često izvor raznih prijevora. Razmatrajući problematiku današnje lektire, Gabelica i Težak (2017: 19) ističu moguće razloge za negativan stav prema lektiri uključujući tematsku i žanrovsku neraznolikost lektirnih djela, opseg knjiga i nezanimljiv način obrade lektire.

U popisima lektire od najmlađe pa do najstarije školske dobi mjesto imaju i prijevodi međunarodnih klasika dječje književnosti. Prijevod Milneova djela *Medo Winnie zvani Pooh* (*Winnie-the-Pooh*, 1926) nalazi se na popisu lektire od 1960. godine, preporučan od 1. do 4. razreda, te ponovno 1968. i 1972. godine preporučan za 2. razred osnovne škole (Narančić Kovač i Milković, 2018). Zanimljivo je da je riječ o srpskome prijevodu Luke Semenovića pod naslovom *Vini Pu*, koji je prvi put objavljen na ćirilici 1951. godine u Beogradu, a zatim je isti prijevod otisnut i na latinici i na ćirilici te preimenovan u *Vini zvani Pu* (1966) (Kujundžić i Milković, 2021: 123). Prvi hrvatski prijevod djela *Medo Winnie zvani Pooh* pojavljuje se 1986. godine u biblioteci Vjeverica u nakladi zagrebačke Mladosti, dok je drugo izdanje u istoj biblioteci uslijedilo već 1991. godine (Kujundžić i Milković, 2019: 376). Od 1993. do 2006. godine *Medo Winnie zvani Pooh* redovito se pojavljuje na popisima obvezne i preporučene lektire za 2. razred osnovne škole (Narančić Kovač i Milković, 2018.). Naslov je izostavljen s aktualnoga popisa obveznih djela za cjelovito čitanje u nižim razredima osnovne škole (*Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*, 2019), ali ga učitelji mogu odabrati za lektiru prema vlastitome izboru kao preporučeni naslov (usp. *Lektire za 2. razred osnovne škole*).

Slično *Winnieju*, ni *Petar Pan* (*Peter and Wendy*, 1911) nije bolje prošao u hrvatskome kontekstu. Iako se već 1922. godine lik Petra Pana pojavljuje u prijevodu Barriejeva djela *Peter Pan in Kensington Gardens* (1906), objavljenoga pod naslovom *Peter Pan u perivoju Kensington*, koji je načinila Ivana Rossi (Lovrić Kralj i Milković, 2018: 51–54), nakon čega je prisutan i putem Disneyjevih adaptacija (Kujundžić i Milković, 2018) i u prijevodima s drugih jezika – na prvi cjelovit hrvatski prijevod Barriejeva djela *Peter and Wendy* bilo je potrebno čekati do 1980. godine. Tada je u zagrebačkoj Mladosti objavljen *Petar Pan* u prijevodu Marije Salečić. Što se tiče popisa lektire, *Petra Pana* zadesila je ista sudbina kao i *Winnieja*: naslov je uključen u popis lektire prije nego što je objavljen hrvatski prijevod, i to 1968. godine. Do sljedećega je uključjenja u popis lektire trebalo

čekati do 1991. godine, ali je tada već bio prisutan hrvatski prijevod, kontinuirano prisutan na lektirnim popisima za četvrti razred osnovne škole do 2006. godine (Narančić Kovač i Milković, 2018). Iako naslov nije uključen u aktualni popis obveznih književnih tekstova za cjelovito čitanje u nižim razredima osnovne škole (*Kurikulum...*, 2019), nalazi se na popisu preporučenih naslova za treći razred osnovne škole (*Popis djela za osnovnu školu, Lektire za 3. razred osnovne škole*).

METODOLOGIJA

Cilj istraživanja

Cilj je ovoga rada analizirati elemente didaktičizma u prijevodnoj dječjoj književnosti na primjeru dvaju djela anglofone književnosti, *Petar Pan* i *Medo Winnie zvani Pooh*, koji su dio hrvatskoga odgojno-obrazovnog konteksta kao preporučeni lektirni naslovi za niže razrede osnovne škole. Razmotrit će se i mogući interpretacijski utjecaj didaktičkih elemenata na tekst i čitateljsku publiku.

Za razliku od prethodnih istraživanja hrvatskih prijevoda anglofonih klasika koji su bili usmjereni na prevoditeljske strategije (Kujundžić i Milković, 2019, 2021; Erent, Narančić Kovač i Milković, 2021), ovo je istraživanje usmjereno na peritekst. Prema Genetteu (1997), razlikujemo sam književni tekst i paratekst kao element zbog kojega tekst ima mogućnost postati djelo, pri čemu unutar pojma parateksta raspoznavamo peritekst, koji se nalazi uz samo književno djelo, i epitekst, koji uključuje distancirane elemente izvan teksta.

U ovome istraživanju analizirat ćemo vizualni i verbalni peritekst i njihove elemente (Tablica 1) u potrazi za elementima didaktičizma. U analizi verbalnoga periteksta analizirat će se predgovor, rječnik nepoznatih riječi i pogovor, a u analizi vizualnoga periteksta korice i ilustracije.

TABLICA 1. Područja analize periteksta

Peritekst	
Verbalni	Vizualni
Predgovor ili uvodni tekst prije čitanja djela	Korice
Rječnik nepoznatih riječi	Ilustracije
Tekstovi nakon čitanja djela	

Korpus istraživanja

Istraživanje obuhvaća izdanja hrvatskih prijevoda dvaju klasika britanske dječje književnosti: *Winnie-the-Pooh* (1926) Alana Alexandera Milnea i *Peter and Wendy* (1911) Jamesa Matthewa Barrieja koja su objavljena kao metodički obrađena lektira. Korpus ovoga istraživanja čini šest takvih izdanja, od kojih su dva prijevodi romana *Petar Pan*, a četiri izdanja nose naslov *Medo Winnie zvani Pooh*, kao što je prikazano u Tablici 2.

TABLICA 2. Korpus istraživanja

Oznaka dalje u tekstu	Naslov	Godina objavljivanja	Mjesto objavljivanja / Nakladnik	Izdanje	Seriya	Prevoditelj/ica	Ilustrator/ica	Autor/ica anotacija
P1	<i>Petar Pan</i>	2004.	Varaždin / Katarina Zrinski		Biblioteka Pčelica	Marija Salečić	Monika Marić-Tepšić	Jadranka Županić
P2	<i>Petar Pan</i>	2005.	Zagreb / ABC naklada		Biblioteka Lektirna knjiga	Jasna Šojer	Matija Pisačić	Inga Čajić
W1	<i>Medo Winnie zvani Pooh</i>	2005.	Varaždin / Katarina Zrinski	3. izd.	Biblioteka Pčelica	Marina Leustek	Nevenka Macolić	Jadranka Županić
W2	<i>Medo Winnie zvani Pooh</i>	2007.	Varaždin / Katarina Zrinski	4. izd.	Biblioteka Pčelica	Marina Leustek	Ernest H. Shepard	Jadranka Županić
W3	<i>Medo Winnie zvani Pooh</i>	2012.	Varaždin / Katarina Zrinski	5. izd.	Biblioteka ABC	Marina Leustek	Ernest H. Shepard	Jadranka Županić
W4	<i>Medo Winnie zvani Pooh</i>	2017.	Varaždin / Katarina Zrinski	6. izd.	Biblioteka ABC	Marina Leustek	Ernest H. Shepard	Jadranka Županić

Prvi prijevod *Petra Pana*, P1, u obliku metodički obrađene lektire, objavljen je 2004. u Varaždinu u nakladi Katarine Zrinski kao dio serije Pčelica. Prijevod je

načinila Marija Salečić, ilustracije Monika Marić-Tepšić, a autorica anotacija je Jadranka Županić. Već je sljedeće godine objavljeno novo metodički obrađeno izdanje *Petra Pana*, P2, u Zagrebu u ABC nakladi. To je jedina metodički obrađena lektira u korpusu kojoj nakladnik nije varaždinska Katarina Zrinski, inače profilirana za izdanja metodički obrađene lektire, te jedini tekst kojemu je autorica anotacija Inga Čajić. P2 tiskan je u biblioteci Lektirna knjiga, autorica prijevoda je Jasna Šojer, a ilustrator Matija Pisačić.

Svi metodički obrađeni naslovi *Medo Winnie zvani Pooh* tiskani su u nakladi varaždinske Katarine Zrinski. Prva metodički obrađena lektira *Medo Winnie zvani Pooh*, W1, otisnuta je kao treće izdanje toga naslova u biblioteci Pčelica 2005. godine i jedini je takav naslov koji ne sadrži izvorne ilustracije Ernesta H. Sheparda, već je ilustratorica Nevenka Macolić. Sljedeće je izdanje metodički obrađenoga *Mede Winnieja zvanoga Pooh*, W2, otisnuto 2007. godine u Biblioteci Pčelica, a zatim su u Biblioteci ABC tiskani W3 2012. godine i W4 2017. godine. U svim je izdanjima W1-W4 riječ o istome prijevodu Marine Leustek, a iako je autorica svih anotacija Jadranka Županić, one se razlikuju u pojedinim izdanjima.

Obje autorice anotacija u analiziranome korpusu su učiteljice, što upućuje na moguću recepciju i interpretaciju, ali i čitateljsku publiku.

REZULTATI I DISKUSIJA

Verbalni peritekst

Predgovor / tekst prije čitanja

Cilj je predgovora pripremiti dječjega čitatelja za susret sa samim tekstom, pobuditi interes za čitanje djela i ponuditi informacije o žanru i podrijetlu knjige (Kujundžić i Milković, 2021: 132).

Medo Winnie zvani Pooh

Predgovor u izdanjima W1-W4 je isti. Počinje kratkim uvodom u kojemu je izravno adresiran dječji čitatelj: „Čitajući knjigu saznat ćeš mnoge uzbudljive, maštovite zgode i nezgode oživljenih igračaka. Možda pronađeš sličnosti sa svo-

jim omiljenim igračkama koje si sam oživio u igri, ili možda dobiješ poticaj da to učiniš“ (W4: 4). U nastavku teksta svi se likovi nazivaju životinjama, pa dolazi do djelomične pogreške: poznato je da je samo dio likova nastao prema igračkama glavnoga lika Christophera Robina i da su u izvorniku likovi i antropomorfne igračke i životinje.

Pokušavajući razjasniti podrijetlo knjige, u nastavku predgovora, tekst „O dje-lu“ započinje:

A. A. Milne došao je na ideju da napiše ovu knjigu promatrajući sina C. Robina u igri. Naime, dječak je udahnuo život svojim igračkama od kojih su neke (medo Pooh, Prašćić, magarac Njar) već bile stanovnici Robinove sobe, dok je ostale izmislio pisac. No, i te su igračke, prilikom stvaranja priče, roditelji nabavljali i donosili dječaku (W4: 4).

Predgovor W1-W4 sadrži i prikladnu kratku bilješku o kompoziciji i jeziku djela: „Pripovijetka ima deset poglavlja i naslova. Naslovi ukratko objašnjavaju što će se u poglavljima događati dok je svako poglavlje zasebna zgoda koja se može čitati kao samostalna priča. Jezik je jednostavan, a rečenice kratke, jasne i duhovite“ (W4: 5). Ovdje je prepoznat karakterističan Milneov stil izvornika, no već u sljedećoj rečenici o likovima se govori na pomalo neobičan način: „Kako likovi nisu obrazovani, nisu ni previše pametni, no pisac im se zbog toga ne izruguje“ (W4: 5). Ako uzmemo u obzir da je naslov preporučen za čitanje u 2. razredu osnovne škole dječjem čitatelju koji nije imao priliku steći znatniju izobrazbu do druge godine svojega školovanja, stječe se dojam o komentaru visoka koji je upućen upravo dječjem čitatelju. Nadalje, u nastavku Predgovora opisuju se likovi u sličnome stilu, npr.: „SOVA je najobrazovanija od svih životinja. Malo zna čitati, pa čak i napisati vlastito ime (OSVA)“ (W4: 5). Očito je obrazovanje vrlo važno, čak je jedna od glavnih karakteristika likova koji se pokušavaju predstaviti kroz dozu humora.

Petar Pan

Uvodni tekstovi *Petra Pana* P1 i P2 znatno se razlikuju. U P1 autorica teksta želi zadobiti dječju pozornost i naklonost. Stoga se svojemu pretpostavljenom dječjem čitatelju izravno obraća već u samome naslovu „Draga čitateljice / dragi čitatelju!“ (P1: 7). Obraća mu se kao sebi jednakomu, rabeći 2. lice jednine, ti:

„čezneš“, „odabrao si“, „nećeš učiti“, „bi trebao“, „ne bi trebao biti“, „da budeš“, „jesi“ (P1: 7). No, onda mu se, vjerojatno nesvjesna „iskliznuća“, već u sljedećem odlomku obraća u 2. licu množine i pritom se priklanja metodičkomu diskursu prikladnomu za učionicu: „Zamislite svijet koji nikada niste vidjeli, svijet u kojem je svaki dan ispunjen pustolovinom, gdje ne moraš odrasti – to je svijet Petra Pana“ (P1: 7). Obraća se skupini djece iz perspektive odrasle osobe, učiteljice, koja poučava svoj razred. Razvidno je i prenošenje vlastitoga doživljaja karakterizacije likova. Slično predgovoru u izdanjima W1-W4, autorica predgovora izdanja P1 nudi pozadinu nastanka priče o Petru Panu kako bi zainteresirala čitatelje za čitanje teksta:

Danas je poznato da dječaci iz priče nose imena dječaka iz obitelji Llewelyn, koje je James Barrie volio i brinuo se za njih nakon smrti njihovih roditelja. Također, Ime [sic!] Wendy, dotad nepostojeće, uveo je prema krivom izgovoru riječi „freendy“ rano umrle djevojčice, kćeri prijatelja s kojim se družio (P1: 8).

Prethodne su informacije točne i mogle bi zainteresirati čitatelja, a imena prenesena iz polazne kulture djeci ne bi trebala predstavljati problem, već poslužiti kao potencijal za razvijanje međukulturne kompetencije (Milković, 2023: 221–229). U nastavku teksta, nakon opisa glavnoga lika, Petra Pana, slijedi opis Wendy: „Wendy je djevojčica svjesna svoje ljepote i često se drži kao dama, no ujedno je dobra, plemenita i voli pomagati drugima“ (P1: 8). Ovdje se dječjem čitatelju nameće doživljaj lika Wendy bez objašnjavanja i pokušaja premošćivanja kulturne i povijesne razdvojenosti polaznoga i ciljnoga teksta, tj. kulture i vremena u kojemu je izvorni tekst nastao i kulture današnjega dječjeg čitatelja. Naime, izraz „često se drži kao dama“ može se shvatiti i kao negativan komentar iz perspektive današnjega čitatelja. Tijekom teksta vidimo osjetna kolebanja u odabiru glagolskoga lica: u zadnjemu se odlomku obraćanja autorica vraća na 2. lice jednine: „možeš dobiti“, „pridružuješ“, „dobrodošao“ (P1: 9), da bi predgovor završila efektnim i afektivnim pozivom mališanu: „Želimo Ti uzbudljiv let!“ (P1: 9). Na kraju predgovora, nakon prikladnoga citata prijevoda, upisivanjem vlastite interpretacije teksta ukida se fikcionalnost priče: „Možda bismo svi mi mogli letjeti kada bismo bili smrtno uvjereni da možemo... Kako tu mogućnost u stvarnosti nemamo, možeš je dobiti čitanjem zgoda o jedinom dječaku koji nikada nije odrastao“ (P1: 9). Nažalost, uz upisivanje vlastitih interpretacija, znatna količina

ideja u uvodnome tekstu dolazi parafrazirana iz predgovora *Petra Pana* koji je Dubravka Zima napisala za prijevod Predraga Raosa u izdanju Mozaik knjige 2001. godine.

U kratkome „Uvodu u čitanje“ P2 vješto se izbjeglo zamci ponude interpretacije prije čitanja djela i zadržala se dječja perspektiva:

Pogledaš li oko sebe u svijet odraslih, vidjet ćeš da svi oni žele ostati mladi, veseli, luckasti i zvrkasti. Odrasli se zaigraju s tvojim igračkama, crtaju sa zadovoljstvom po tvojim bilježnicama (ponekad zažele napisati i tvoju zadaću, no – nemoj im dopustiti), a ti se pitaš zašto se žele vratiti u djetinjstvo (P2: 5).

Uz dosljedno obraćanje dječjem čitatelju autorica ukratko daje korisnu informaciju o tome kako se vodi Dnevnik čitanja:

Zapisuj redoslijed događanja – fabulu u tim poglavljima. Opiši osobine likova i njihovo ponašanje. Svoj opis potkrijepi citatima. Zabilježi svoja zapažanja o postupcima likova. Možda bi tvoji postupci bili drugačiji. Kakvi? Obrazloži svoju odluku (P2: 5).

Upute su kratke, jasne i korisne, a istovremeno potiču na razmišljanje o pročitanoj.

Rječnik nepoznatih riječi

Medo Winnie zvan Pooh

Sva izdanja uvrštena u korpus na marginama donose objašnjenja riječi za koje priređivači smatraju kako ih djeca možda neće razumjeti. Iako broj objašnjenja ništa ne govori, ipak je zanimljivo koliko unosa sadrže. Već i površan pogled na tablicu s brojem natuknica po izdanjima (Tablica 3) jasno pokazuje njihovu brojnost u svim izdanjima *Mede Winnieja zvanoga Pooh*.

TABLICA 3. Broj rječničkih i leksikonskih natuknica po izdanjima
Mede Winnieja zvanoga Pooh

Izdanje	Broj natuknica
W1	600
W2	595
W3	481
W4	427

S obzirom na to da je djelo uvršteno u preporučenu lektiru za 2. razred, očekivano je da će djeci trebati objašnjenja pojedinih riječi. Ipak, zanimljivo je, i pomalo neočekivano, da su priređivači uvrstili čak šest stotina natuknica u W1. Nadalje, uvidom u tablicu uočavamo neznatno odstupanje između prvih dvaju izdanja, znatnije smanjenje u W3, a potom još jedno, iako ne tako znatno, u W4. S obzirom na to da je priređivačica učiteljica razredne nastave, rječnik nepoznatih riječi priredila je na način da je uputila svoje učenike neka zabilježe svaku nepoznatu riječ pri samostalnome čitanju djela (Ptiček, 2018), a nepoznate riječi i njihova objašnjenja uvršteni su u W1. Logično je pretpostaviti da je tako postupila i prije pripreme sljedećih izdanja metodički obrađene lektire djela *Medo Winnie zvani Pooh*, ali to ne objašnjava u potpunosti izmjene broja natuknica. Nadalje, potrebno je uzeti u obzir da je određeni broj nepoznatih riječi pri čitanju djela uvijek dobrodošao, s obzirom na potrebu razvijanja učeničkoga fonda riječi, te da je lektiru, posebice duža djela u nižim razredima osnovne škole poželjno čitati s učenicima u obliku potpomognutoga i suradničkoga čitanja (Milković i Narančić Kovač, 2012: 879). S obzirom na to da nemamo više informacija o postupku odabira riječi i izmjena nastalih u sljedećim izdanjima, ne možemo sa sigurnošću razjasniti cjelokupni proces i razloge koji stoje iza njega.

Bilješke su kategorizirane na rječničke natuknice i leksikonske natuknice.

Pravila za oblikovanje rječničkih natuknica jasna su i nedvosmislena. Kanonski oblik imenice u rječniku je u N jd., pridjeva, pridjevnice, broja jedan i rednih brojeva u N jd. m. r., osobne zamjenice i glavnih brojeva (2, 3, 4) u N, glagola u infinitivu, a nepromjenjivih riječi u potvrđenome obliku (Tafra, 1994: 302). U izdanjima W1-W4 nalazimo zamjetan broj odstupanja, a još su češća u izdanju P1. Najmanje ih je u P2, očekivano, jer je izdanje popraćeno s najmanjim brojem rječničkih unosa. Sve detaljne razlike po izdanjima, vrstama riječi i vrstama odstupanja nalaze se u prilogu radu (Dodatak), uobličene u Tablicu 5 radi bolje preglednosti.

Uz mnoštvo vrlo korisnih pojmova koji djeci itekako olakšavaju čitanje, u svim izdanjima *Mede zvanoga Winnie Pooh* nalazimo mnoštvo natuknica (uglavnom glagola i priloga načina) čija se objašnjenja ponavljaju (nekad i triput) u posve istome ili neznatno drukčijemu obliku. Tako se glagol „izustiti“ objašnjava kao „reći“ u prvim dvama izdanjima čak triput (W1: 19, 28, 78; W2: 23, 39, 101), a u potonjim dvama dvaput (W3-W4: 20, 38), dok se prilog načina „nemarno“ u prvim dvama izdanjima triput objašnjava kao „bezbrizno“ (W1: 29, 34, 78; W2: 40, 46, 89), a objašnjenje u potonjim dvama izdanjima izostaje u potpunosti. Također su prisutni unosi različitih vrsta riječi iste porodice riječi pa tako nalazimo: „skvičavim – piskutavim“ (W1-W4: 12, 12, 10, 10), potom „skvičeći – piskutavo vičući“ (W1-W3: 59, 77, 65) te kraće i duže, u svim izdanjima isto, objašnjenje svršenoga infinitiva „zaskvičati“ – „zacviliti piskavim glasom“ (W1-W4: 35, 48, 39, 39) i „zavikati / zacviliti piskavim glasom“ (W1-W4: 83, 107, 90, 90). Zanimljive su i iste rječničke natuknice sa znatno različitim objašnjenjima pa se infinitiv „stršati“ jednom objašnjava kao „dizati se u zrak, visinu“ (W1-W4: 24, 33, 27, 27), a nakon nekoliko stranica kao „viriti“ (W1-W4: 30, 41, 34, 34), dok objašnjenje glagolskoga priloga sadašnjega „šmrcajući“ jednom glasi „plačljivo govoriti“ (W1-W4: 30, 41, 34, 34), a drugi put „lagano uvlačeći izlučinu u nos, plačljivo“ (W1-W3: 71, 92, 78). Brojna ponavljanja rječničkih natuknica sugeriraju nedostatak povjerenja u dječje intelektualne sposobnosti, a nedosljednost u objašnjavanju čimbenik je koji unosi zbunjenost u recepciju toga dječjeg klasika. Zbunjujuće su natuknice u čijim se objašnjenjima pojavljuju riječi koje su katkad zastarjelice, primjerice „crnilo“ (W1-W4: 12, 12, 10, 10) ili se u objašnjenju nalaze riječi koje nisu prečeste ni u vokabularu odraslih, npr. „suparništvo“ (W1-W4: 12, 12, 10, 10), „podražaj“ (W1-W4: 65, 86, 73, 73), „opčinjen“, „zanesen“ (W1-W4: 19, 23, 20, 20) itd. Također valja istaknuti natuknice koje nude objašnjenja koja djeca ne mogu razumjeti, npr. „jutro – mjera za površinu zemljišta – 5754 m²“ (W1-W4: 43, 58, 49, 49), a još je zahtjevnije za razumijevanje objašnjenje natuknice „Mjesec“ koje glasi „Zemljin prirodni satelit koji kruži oko nje“ (W1-W2: 69, 90).

U Dodatku (Tablica 6) prikazana su sva ponavljanja identičnih objašnjenja u izdanjima W1-W4, potom onih sličnih, zbunjujućih, netočnih, nepotrebnih i inih, kao i nekoliko pogrešnih i nepotpunih natuknica.

Dio je svakoga rječnika i leksikon, neizdvojen, ispisan na marginama svih izdanja. Leksikonski unosi jednočlani su ili višečlani izrazi specifični za izvornu kulturu (britanska), potom ciljnu kulturu (hrvatska) te za druge kulture iz kojih

„posuđuju“ autor, prevoditelj i autor leksikona. Djeca u 2. razredu možda neće razumjeti te riječi jer se njihovo značenje ne može zaključiti iz konteksta. Leksikonska kategorija koja bi tumačila različitosti među kulturama (ne, dakle, leksikon u cijelosti) u izdanjima W1-W4 jedva je u natruhama. Riječ je o trima zemljopisnim pojmovima od kojih jedan dolazi iz izvorne kulture, „London – glavni grad Engleske / Velike Britanije“ (W1-W4: 11, 11, 9, 9), a preostala su dva iz drugih kultura, „Južni pol – smješten na kontinentu Antarktici“ (W1-W4: 105, 135, 115, 115) te „Sjeverni pol – najsjevernija točka Zemlje smještena na Sjevernom ledenom moru koje je zaleđeno cijele godine“ (W1-W4: 88, 113, 96, 96). Tu ubrajamo još i dvočlanu sintagmu „polarni medvjedi – medvjedi koji žive na Sjevernom polu i imaju bijelo krzno“ (W1-W2: 11, 11), povezanu sa zadnjom spomenutom leksikonskom natuknicom. Djelomice je riječ o dobi za koju je djelo pisano i autorovu svjesnome smještanju djela u kronotop koji ne podliježe „preispisivanju“ pri prevođenju. Možda u tome i leži tajna *Winniejeve* globalne popularnosti? U svakome slučaju, dobro je imati na umu da je Milne pri pisanju djela vodio računa o dječjoj perspektivi iz koje su mnoge riječi, koje su odraslima svakodnevne, djeci nerazumljive pa ih često pogrešno izgovaraju ili razumiju. Štoviše, Milne je upravo na to i računao kada se poigrao s takvim riječima. Tako npr. kada Pooh otkrije Sjeverni pol, zapravo ne zna što je to: nerazumijevanje proizlazi iz engleskoga naziva za Sjeverni pol, *North pole*, pri čemu *pole* razumije samo u njegovu drugome značenju, ‘štap’. Iz toga razloga, nakon potrage za Sjevernim polom, likovi zabiju štap u zemlju, pri čemu sam „štap“ predstavlja „pol“. Igra riječima izgubljena je u hrvatskome prijevodu, unatoč izvornim ilustracijama, pa i cijela epizoda gubi humor i specifični Milneov nonsens. Ovakvi primjeri također svjedoče veličini izazova s kojim se prevoditelji Milneova teksta susreću kako bi prenijeli izvornu poruku i specifični Milneov humor do čitatelja na ciljnome jeziku i ciljnoj kulturi. Prijenos izvorne poruke teksta podrazumijeva višeslojnu manipulaciju i niz izmjena, što katkad ipak ne rezultira uspješnim prenošenjem poruke. U ovome slučaju, taj nedostatak uspješnoga prijevoda postaje još uočljiviji zbog ilustracija koje prate tekst i dodatno naglašavaju njegovu odsutnost.

Gubitak Milneova specifičnoga nonsensa primjećuje se i u suvišnim objašnjenjima izmišljenih bića, kao npr. u petome poglavlju u kojemu Prašćić susreće Slo-ma. Riječ je o nepostojećemu biću nazvanomu „Heffalump“ koji je u izvorniku nadahnut „dječjim nastojanjima da izgovore riječ ‘elephant’ ‘slon’“ (Kujundžić i Milković, 2019: 385), a budući da ga i Shepard prikazuje nalik na slona, u hrvatskome prijevodu on postaje „Slom“, moguće nepoznata riječ dječjemu čitatelju.

Ona je objašnjena u rječniku nepoznatih riječi „Pooh i Praščić misle da je to životinja, a zapravo je stanje kada se čovjek osjeća klonulo, nevoljko i utučeno“ (W1-W4: 56, 72, 61, 61). Nažalost, u ovome je slučaju racionalno objašnjenje uputilo čitatelje na racionalnu interpretaciju i dokinulo mogućnost humora i maštarenja.

Petar Pan

Što se tiče *Petra Pana*, postoje velike razlike između dvaju analiziranih izdanja (Tablica 4). P2 sadrži osam puta manju količinu leksikonskih i rječničkih natuknica od prvoga. P1 očigledno stavlja djecu čitatelje na nižu razinu znanja i iskustva.

TABLICA 4. Broj rječničkih i leksikonskih natuknica po izdanjima
Petra Pana

Izdanje	Broj natuknica
P1	717
P2	90

Kad je riječ o izdanjima *Petra Pana*, P1 se ističe po broju natuknica, čak i u usporedbi sa svim izdanjima *Mede Winnieja zvanoga Pooh* koji je namijenjen mlađim recipijentima. S druge strane, korpus natuknica u čijim se objašnjenjima pojavljuju manje uobičajene riječi, čak i kad je riječ o odraslim govornicima, u P1 je neznatan u odnosu na W1-W4, premda bismo očekivali obrnuto. U izdanju P1 ponavlja se objašnjenje 20-ak pojmova, neka su u identičnome obliku, potom sličnome – uz ponavljanje dijela objašnjenja, bez ponavljanja objašnjenja te objašnjenje koje zahvaća porodice riječi.

Objašnjenja nekih riječi se vrte u krug: „moidor“ se objašnjava kao „zlatnik“ (P1: 55), znatno kasnije u tekstu se „zlatnik“ objašnjava kao „zlatan novac“ (P1: 92), a onda se na istoj stranici, nakon samo nekoliko riječi „dukat“ opet objašnjava kao „zlatnik“ (P1: 92).

moidor – zlatnik → **zlatnik** – zlatan novac ← **dukat** – zlatnik

Neka su objašnjenja netočna. Tako se „mrska“ objašnjava „s mržnjom“ (P1: 126) premda je razvidno da bi trebalo objasniti kao: 'koja se komu ne sviđa'. Ili, primjerice, pored riječi „zapečatiti“ stoji objašnjenje „odrediti“ (P1: 127) jer iz teksta nije u cijelosti prenesen frazem „zapečatiti sudbinu“.

Suprotnost suviše detaljnomu rječniku u P1 je iznimno koncizan rječnički segment u izdanju P2 u kojemu se ponavljaju samo jedan pridjev i prilog iste osnove

riječi: „gracioso – ljubak, dražestan“ (P2: 36) i „gracioso – dražesno, skladno“ (P2: 50).

Kulturološki bitni unosi leksikona u izdanju P1 navedeni su u Dodatku (Tablica 8), a leksikonski sloj P2 štur je kao i rječnik pa je mali čitatelj u prilici pronaći objašnjenje za svega pet riječi koje izlaze iz okvira njegovih dotadašnjih spoznaja: „tapioka – korjenasta biljka od koje se proizvodi brašno za prehranu ljudi u tropskim krajevima“ (P2: 94); „tajfun – jak vjetar“ (P2: 108); „squaw – indijanska žena“ (P2: 122); „tomahawk – indijanska sjekira“ (P2: 142) i „tam-tam – indijanski bubanj“ (P2: 145).

Tekstovi nakon čitanja djela Medo Winnie zvani Pooh

Nakon prijevoda u W1-W4 slijedi poglavlje „Razgovarajmo o djelu“ koje je u W4 potpisala Jadranka Županić. Uključuje niz pitanja o djelu nakon čitanja, aktivnosti i kreativne zadatke. Cilj je provjeriti znanje i razumijevanje pročitanoga: „Kada i kako je Poohova glava završila u vrču meda? [...] Koji su ti se postupci životinja učinili pomalo neprimjereni, a koji smioni (hrabri)? [...] Zajedno s prijateljima otpjevaj neku Poohovu pjesmicu u raznim stilovima“ (W4: 137–138). Sva pitanja o likovima izrijeком govore o životinjama, ponovno negirajući da su neki likovi antropomorfizirane igračke. Slijede bilješka o piscu (W1-W4) i bilješka o ilustratoru (W2-W4), no tekstovi su nepotpisani. U kratkoj „Bilješci o piscu“, među informacijama o njegovu privatnome životu, pogrešno se navodi kako je Milne prvo počeo pisati za djecu kada mu se rodio sin Robin Christopher [sic!], a „[k]ad je dječak počeo stjecati vlastitu osobnost, Milne prestaje pisati dječje igre i počinje pisati romane i drame za odrasle te članke za novine“ (W4: 141). Činjenica je da je Milne bio priznati pisac za odrasle prije nego što je počeo pisati za djecu. „Bilješka o ilustratoru“ izostaje iz W1 koji je ilustrirala Nevenka Macolić, dok se u W2-W4 pojavljuje nakon „Bilješke o piscu“ i kratko donosi nekoliko biografskih informacija o Ernestu Howardu Shepardu.

Petar Pan

Na kraju romana *Petar Pan* P1 donosi poglavlje naslovljeno „Zaključak“ koje sadrži dijelove „Razgovarajmo o djelu“ i „Bilješka o piscu“. U dijelu „Razgovarajmo o djelu“ pokušava se potaknuti dječji čitatelj na razvoj književnih kompe-

tencija usporedbom različitih žanrova priča o Petru Panu, promišljanjem o vrstama romana, te pitanjima o tekstu. Poglavlje završava citiranjem gusarske pjesme i poticajem na dramske aktivnosti u kojima bi čitatelji trebali glumiti gusare i smišljati gusarske pjesme. No, prethodni odlomak ponovno donosi sud o djelu i likovima:

Junaci romana „Petar Pan“ razlikuju se od likova uobičajene (klasične) bajke. Naime, Petar Pan je uobražen i hvalisav, vila nije umiljata već je zajedljiva i ljubomorna, izgubljeni dječaci umjesto da strahuju što su izgubljeni, uživaju u opasnim i pustolovnim zgodama... (P1: 163).

Opet je prisutna perspektiva odrasloga koji prosuđuje negirajući iskustva dječjega i djetinjstva. Ako imamo na umu da djeca prolaze razne razvojne faze, pa i one u kojima su pomalo sebična (ili bolje reći sama sebi na prvome mjestu), u kojima se vole hvaliti i rado hrle u različite avanture, tada je blisko dječjemu doživljaju da se izgubljeni dječaci ne boje pustolovina, već u njih hrle bez straha. Kao i u obraćanju na početku P1, i u „Zaključku“ nalazimo izmiješana obraćanja u jednini i množini. Pored: „si letio“, „si osjetio“, „si zamislio“, „ne dopusti“, „nisi“, „si gledao“, „pronađi“ i „pokušaj“ (P: 161) te „izdvoji“, „objasni“, „opiši“ i „pronađi“ (P1: 162), autorici „Zaključka“ potkrali su se i: „ćete se zabavljati“ (P1: 161) i „protumačite“ (P1: 163). Autorica u svim tekstovima kojima oprema knjigu dvoji između adresata u jednini, s kojim će biti prisna i na istoj razini, i onoga grupnog, kojemu se obraća poput učiteljice, neizostavno docirajući.

Bilješka o piscu u P1 donosi nekoliko biografskih informacija o Jamesu Matthewu Barrieju i o nastanku djela *Peter and Wendy*.

U izdanju P2 autorica u poglavlju „Nakon čitanja“ na tri stranice rezimira pročitano, uz istodobno naglašavanje ključnih mjesta u romanu na marginama stranice: doživljaj djela, vrsta književnoga djela, likovi (P2: 209), mjesto zbivanja, fabula – redoslijed osnovnoga zbivanja, sastav / kompozicija (dijalog, monolog, pripovijedanje) (P: 210) te kraj (P: 211). Za razliku od P1, P2 je sličniji W1-W4 u razvijanju književnih kompetencija jer donosi pitanja koja potiču na promišljanje o sastavnicama romana i njegove recepcije uz poštovanje dobi dječjega čitatelja. Ipak, na samome kraju poglavlja pojavljuje se neobičan pritisak na dječjega čitatelja:

Odraslima sigurno ne bi bilo drago da i tebe odvede Petar Pan, no to nije njihov izbor nego tvoja sposobnost uživanja u maštanje. Zato slobodno na krilima mašte odleti daleko koliko želiš. Kamo ćeš letjeti? Možda u Nigdjezemu? Napiši, naslikaj ili ispričaj prijatelju svoju pustolovinu. Možeš ispričati i nekomu odraslomu, ali samo onomu koji se zna ponekad ponašati kao dijete (P2: 211).

Čini se kako autorica periteksta želi steći poseban odnos s dječjim čitateljem i potaknuti ga na promišljanje i maštanje. Ipak, više se ne postavlja na istu razinu na koju je smjestila dječjega čitatelja, a ne preuzima u potpunosti ni ulogu odrasloga. Postavlja se u sredinu u kojoj je s dječjim čitateljem povezuje tajna. Biografska bilješka o piscu u P2 sastoji se od samo osam redaka u kojima su sadržane samo osnovne informacije o Barrieju rođenju, smrti i najpoznatijemu djelu.

Vizualni peritekst

Medo Winnie zvani Pooh

Sve prijevode W1-W4 načinila je Marina Leustek, te su u svima, osim u W1, preuzete izvorne ilustracije E. H. Sheparda. W1 je popraćen ilustracijama Nevenke Macolić koje se znatno razlikuju od izvornih ilustracija i upućuju na različitu interpretaciju prijevoda od izvornika. Na koricama se nalazi Macolićkina interpretacija Christophera Robina koji je stariji od predškolskoga djeteta prikazanoga na Shepardovim ilustracijama. Osim toga, Christopher Robin odjeven je u suvremenu odjeću, traperice i tenisice, čime je „raskinuta veza s izvornim biografskim kontekstom polaznoga teksta, a istovremeno uspostavljena suvremenost pričosvijeta i vremena čitatelja“ (Narančić Kovač, 2019: 221). Ilustracije otprilike prate raspored i sadržaj izvornika, a neke su ilustratoričina interpretacija izvornih ilustracija: primjerice prikaz Pooha kako sjedi ispred kuće, san koji je usnuo o Slomu (Heffalump), Prašćića kako puše maslačak, prizor kad Christopher Robin „zakucava“ Njaru rep itd. Neke su ilustracije izostavljene, npr. Christopher Robin kako puše balon, prikaz pčela, a potom cijela epizoda Winniejeve potrage za medom: scena penjanja na visoko drvo, zatim „silazak“ naglavce te prizor u kojemu stoji pored grma borovice s leđima punim njezinih bodlji. Različito je i to što Macolić sve likove prikazuje kao životinje, i to odjevene. Pritom se Winnie često „presvlači“, tj. prikazan je u različitim kombinacijama: jednobojne kratke

hlače s tregerima i majica kratkih rukava na vodoravne pruge, karirane duge hlače i jednobojna majica bez rukava, duge hlače s tregerima s uzorkom okomitih, potom i vodoravnih pruga, a na naslovnici duge hlače bez uzorka s prugastom majicom dugih rukava. Ideju Winniejeva „preodijevanja“ podupire prikaz rublja koje se suši obješeno na grane drveta iza njegovih leđa dok sjedi na pragu na prvoj ilustraciji u knjizi. Osim Winnieja, „presvlači“ se i Praščić: nosi donje rublje na točkice, potom točkasti kombinezon bez rukava te kombinezon kratkih rukava na vodoravne pruge. Ostali su prikazani samo jednom u odjeći: Zekoslav nosi majicu bez rukava na kvadratiće, Klo jednobožnu majicu kratkih rukava, Njar pleteni žuti prsluk, a Sova je odjevena u dugi ogrtač, poput staroga, mudrog filozofa.

Ilustratoričino prikazivanje likova kao životinja vjerojatno uzrokuje konfuziju o likovima prenesenu u verbalni peritekst, tj. zaključak da su svi likovi životinje (Kujundžić i Milković, 2021: 132). Jednom kada je formiran verbalni peritekst uz Macolićkine ilustracije, višekratno se ponavljao u sljedećim izdanjima metodički obrađene lektire, uz izvorne Shepardove ilustracije. Osim toga, na samome početku W1 izostaje karta *100 Aker Wood*, čime je raskinuta metafikcijska veza između stvarnoga mjesta i fikcionalnoga mjesta radnje (Narančić Kovač, 2019: 220–221).

W2-W4 prenose izvorne Shepardove ilustracije, uključujući i kartu *100 Aker Wood* u izvorniku, uz prijevode prenesene u anotacijama. Jedino je ilustracija na koricama u boji, a prikazuje Christophera Robina koji čavličem i čekićem pričvršćuje rep Njaru, što je logično ako je Njar zapravo antropomorfizirana igračka.

Petar Pan

U prvome analiziranom izdanju *Petra Pana*, P1, nalazi se ukupno 11 ilustracija Monike Marić-Tepšić. Na koricama je ilustracija u boji koja prikazuje Petra Pana, Zvončicu, Wendy i njezinu braću, te dio Nigdjezemske u pozadini. Likovi su prikazani primjerenih godina, crno-bijelim crtežima, posve u kulturnome kontekstu ciljne kulture i vremena. Petar Pan zaista je odjeven u zelenu odjeću, a gornji dio zelene košulje-tunike pada u resama nalik na listove preko uskih zelenih hlača, što odgovara izvorniku u kojemu je kratko opisan kao odjeven u lišće. Nadalje, Petar je obuven u smeđe čizmice, nosi smeđi pojas oko struka, a kosa mu je kratka i raščupana, što odgovara Disneyjevoj interpretaciji fizičkoga izgleda Petra Pana dobro poznatoj i u hrvatskoj kulturi. Wendy i njezina braća John i Michael osuvremenjeni su. Njihova odjeća i frizure bliži su današnjemu čitatelju nego vremenu i kulturi izvornika. Osim toga, Wendyn stariji brat John nosi naočale čega

u izvorniku nema. Iznimka je epizoda u četrnaestome poglavlju naslovljenomu „Gusarski brod“ u kojemu se spominje kako je Michael probao Smeejeve naočale:

Da se boje! Njega, Smeeja! Na palubi briga nije te noći bilo više ni jednog djeteta koje ga nije zavoljelo. Izgovorio im je najružnije pogrde, i davao im čuške, jer nije mogao udarati šakom; ali to kao da ih je još više vuklo k njemu. Michael je već isprobavao njegove naočale (P1: 125).

Čini se da je naočale kao dio instrumentarija povezanoga s Johnovim likov također inicirao Disneyjev klasik iz 1953. Noćnu košulju i cilindar zamijenila je osuvremenjena odjeća, pidžama dugih nogavica i rukava, a naočale su ostale.

Ni ostali likovi nisu mnogo bolje prošli kada je riječ o njihovom izgledu: odjeća im je suvremena i ne odgovara uvijek verbalnomu diskursu. Tako su npr. izgubljeni dječaci odjeveni u majicu i hlače, a nogavice su im često podvijene. Suprotno tomu, peto poglavlje, pod naslovom „Otok postaje stvarnost“, donosi opis izgubljenih dječaka: „Petar im je najstrože zabranio da oponašaju njegov izgled; zato oni nose kože od medvjeda što su ih sami ubili, i u njima su kao krznene lopete: ako padnu, otkotrljaju se. Zahvaljujući tome postali su vrlo sigurni na nogama“ (P1: 53).

U P1 gusari nisu pretjerano strašni. Na slici uz brodsko kormilo, kapetan Kuka (odnosno Hook jer je prevoditelj prenio ime iz izvornika) prikazan je u maniri kovrčavoga kicoša, navoštenih dugih brkova, sa svilenkastim šalom oko vrata, prugastim frakom i bijelim manšetama, poput onoga u Spielbergovu filmu *Kuka*. Jednomu od dvojice gusara uz Kuku vidimo samo lice i torzo, on je ozbiljan, glave povezane u gusarsku maramu ispod koje viri repić raščupane kose. Drugi gusar nema sve zube, ali se zato i on okitio šalom sličnim Kuku, kao i prslukom od tvida, kariranoga uzorka. Na drugoj slici oba gusara imaju marame na glavi, jedna je ukrašena crtežom prekrižene mrtvačke glave. Gusar koji nosi tu „strašnu“ maramu ima i povez na oku, mač o pojasu, a odjeven je u traperice i majicu kratkih rukava. Njegov kolega isto nosi traperice, a s njima svilenu košulju, širokih dugih rukava, skupljenih orukvicama. Na nogama su mu šminkerske cipele s kopčom, a još veća i kičastija kopča krasi Kukine cipele na ilustraciji koja prikazuje kako Petar baca Kuku u more ispred krokodila. Kukina dotjeranost u skladu je s autointrospekcijom potkraj njegova života (i romana): „A cipele su mu bile prvorazredne, i prsluk mu je bio kao saliven, i kravata je bila izvrsna, i čarape su bile prave“ (P1: 138). I dok prikaz kapetana Kuke ima sličnosti s izvornim ilu-

stracijama Francisa Donkina Bedforda iz 1911., dotle su gusari daleko odmaknuli od izvornih prikaza ne osobito simpatičnih muškaraca, koji nose ušiljene, duge brade, u kapama u obliku duguljastih tuljaca koje vise niz jedno rame, dugim tunikama, omotanima oko pasa komadom tkanine u koji je umetnut bodež, uskim hlačama i podvrnutim čizmama, opasani sabljama.

Indijanci su prikazani poluduge i duge kose, glave zavezane platnenom trakom iz koje viri pero. Goli su do pasa, o ramenu nose tobolce sa strijelama, uske hlače (vjerojatno sačinjene od životinjske kože) ugurali su u podvrnute čizme. Lily Tigrica ima dugu tamnu kosu upletenu u dvije pletenice koje padaju na prsa, a odjevena je u haljinicu (isto vjerojatno kožnu) kratkih rukava s resama na dnu suknje i rukava, ukrašenu geometrijskim uzorkom oko vrata i oko rukava. Oko vrata nosi ogrlicu, a o pojasu nož. U romanu nema opisa Indijanaca i Lily Tigrice, a ni prvotisk nije opremljen tom ilustracijom pa je njihov prikaz ilustratoričina interpretacija tih likova na koju su zasigurno utjecali vesterni američke filmske industrije.

Ilustracijama u P2 navodi se na drukčiju interpretaciju Petra Pana jer ilustracije ne odgovaraju mjestu i vremenu pričosvijeta. Gotovo polovica ilustracije na korici zaklonjena je naslovom i okvirom oko naslova, a prikazuje bitku između Petra Pana i gusara. Lica gusara znatno su strašnija nego u izdanju P1, nacere-na, često otvorenih usta, po pravilu obrasla kraćim brkovima, katkad i bradom (na svim ilustracijama). Glave im prekrivaju marame i trorogi šeširi, mnogi nose povez na očima. Njihova korpulentna tijela prekrivena su nemarno odjevenim haljeticima, stegnutima u pasu širokim remenom ili su goli do pojasa, a na ilustraciji potkraj romana hlače jednoga među njima pridržavaju tregeri. Uz gusare se nalazi brojno oružje: sablje nose za pojasom, kubure i noževe u rukama, a potonje i među zubima. Kuka nema uvojke, općenito mu se ne vidi previše kose, no zato na svakoj ilustraciji, pored velikoga i širokoga perja, ima instalaciju na šeširu: na naslovnici je riječ o apstrakciji sačinjenoj od raznih materijala, uključivši kosti, na drugoj se ilustraciji na šeširu nalazi jedrenjak, dok su na trećoj postavljene 3-4 kuće, gradska kula, drvo, a čini se i batak. Njegov dendijevski odjevni stil uključuje čipkastu košulju i svilenu maramu, dugi kaput s epoletama, uske hlače nalik na tajice te visoke, ušiljene čizme bogatoga obruba s četvrtastom ukrasnom kopčom.

U mnoštvu boja i oblika naslovne ilustracije Petar Pan se ističe karakterističnom zelenom odjećom i kratkom crvenom kosom. Prikazan je kao mladić na pragu zrelosti, što je potpuno u suprotnosti s pričom o dječaku koji odbija odrasti. Wendy

i njezina braća također su prikazani starijima od očekivanoga. Scena Petrova i Wendyna sjedenja u istome naslonjaču više je nalik na adolescentsko udvaranje nego na nedužno Wendyno raspitivanje o Petrovoj majci i njegovu mjestu stanovanja – u toj dobi Petar sigurno zna da poljubac nije naprstak. Izuzev Petra, svi su odjeveni u pomalo vrećastu, suvremenu odjeću, a cilindar na Johnovoj glavi posljedica je, opet, Disneyjeva crtanoga filma iz 1953.

U sceni sukoba s gusarima prikazana su četiri Indijanca, trojica u pozadini i jedan u prvome planu ilustracije. Ne vidi im se odjeća, samo jedan iz drugoga plana sprijeda ima usku traku platna zavezanu oko struka. Jedan od Indijanaca iz dubine ilustracije nosi golemu perjanicu dok su glave preostale trojice zavezane trakama iz kojih viri po nekoliko pera. Najupadljiviji su na ilustraciji izrazi lica svih likova, četvorice Indijanaca i dvojice gusara: zastrašujuće grimase, otvorenih usta, u slučaju Indijanaca naglašene ratničkim bojama kojima su oslikana njihova lica, napose Indijanca koji zauzima trećinu ilustracije.

Valja još napomenuti da su Izgubljeni Dječaci, poštujući izvornik, prikazani zaogrnuti u krzno, no nije jasno zašto jedan od njih, Mrvica, nosi avijatičarsku kapu i naočale.

Naposljetku, kuća obitelji Darling nije kuća u nizu kakvu bismo očekivali u Kensingtonskome perivoju nego u potpunosti odgovara suvremenim samostojećim kućama u predgrađu Zagreba ili nekoga drugog kontinentalnog hrvatskog grada.

ZAKLJUČAK

U ovome su radu analizirani elementi didaktičizma u hrvatskim prijevodima dvaju klasika anglofone dječje književnosti, *Petra Pana* i *Mede Winnieja zvanoga Pooh*, objavljenih kao metodički obrađene lektire. Pri analizi vizualnoga periteksta zabilježene su nelogičnosti u odnosu na izvorni tekst. U slučajevima kada se ne preuzimaju izvorne ilustracije, autori ilustracija objavljenih uz prijevode unose svoju interpretaciju književnoga djela pri čemu dolazi do nepodudarnosti ilustracija s mjestom i vremenom pričosvijeta ili pogrešnoga određenja dobi likova.

Očekivano je da će elemenata didaktičizma biti najviše u dijelovima periteksta koji su posebno kreirani za odgojno-obrazovne svrhe, tj. u tekstovima prije i nakon čitanja, što se potvrdilo u analizi. U namjeri da se čitatelja pripremi na čitanje djela, nude se i dodatne informacije o nastanku djela, o autorima i ilustratorima,

koje, nažalost, često znaju biti i pogrešne. Nadalje, nije jasno obraćaju li se autorice uvodnih tekstova dječjim ili odraslim čitateljima, a često je slučaj oboje (naizmjenično u tekstu), što može zbuniti dječjega čitatelja na kojega se redovito vraćaju nakon obraćanja kolegama učiteljima. Takvi su tekstovi djelomično nalik na pripreme za nastavu koje sadrže pripremljena pitanja i konstruirane odgovore, te gotove interpretacije raznih elemenata. Ipak, ti su tekstovi samo pomoć i učitelji ih mogu upravo kao takve i shvatiti, a nastavni proces kreirati prema svojim i učeničkim individualnim karakteristikama, sposobnostima i interesima.

Nezaobilazan su dio metodički obrađene lektire rječnici nepoznatih riječi, pri čemu su nizovi i nizovi riječi ispisani na marginama stranica zajedno s objašnjenjima. Takvi su rječnici zaista dobrodošli pri samostalnomu čitanju lektire, no njihov opseg poziva na oprez pri procjeni što je djeci nepoznato, a što poznato, ili što je djeci zaista potrebno objasniti, a što je potrebno prepustiti njihovu istraživanju, zaključivanju iz konteksta ili maštovitim i humorističnim pokušajima konstrukcije smisla. Nepoznate su riječi uistinu uvijek prisutne i potrebne, te je i iz toga razloga potrebno čitati s djecom što je više moguće, istraživati značenja riječi i interpretacije djela. Jer, ako je svaka riječ objašnjena, kako ćemo uživati u izmišljenim bićima i nepostojećim imenima? Stoga rječnici nepoznatih riječi moraju biti prikladni, jasni i točni, bez precjenjivanja ili podcjenjivanja dječjega čitatelja.

U analiziranome korpusu zbunjuje jednak broj natuknica koje se ponavljaju s identičnim ili sličnim objašnjenjima u izdanjima W1-W4 i P1. Izdanja W1-W4 obiluju i objašnjenjima u kojima se pojavljuju riječi koje se čine nepoznatijima malomu čitatelju od onih u samoj natuknici, uključujući i nekoliko nerazumljivih, nepotrebnih te teško zamislivih objašnjenja te zamjetan broj ne posve točnih objašnjenja. Dakle, izdanja W1-W4 pristupaju dječjem čitatelju sa znatnom dozom dociranja, no pritom autorica rječnika prilično griješi i otežava recepciju. No, s obzirom na dob kojoj je namijenjen roman *Petar Pan*, autorica njegova rječnika odstupa još više tretirajući potencijalne čitatelje jednako kao one kojima je namijenjen *Medo Winnie zvani Pooh*. Može se zaključiti da je riječ o neprilagođenome pristupu dobi koji se provodi u svim analiziranim izdanjima Katarine Zrinski, neovisno o dobi čitatelja i razredu za koji je lektirno djelo preporučeno. Tek izdanje P2 ispravlja takav pristup, smanjuje broj unosa i izbjegava ponavljanja, izbjegava dociranje, a ne upada ni u zamku neodlučnosti po pitanju zamišljenoga recipijenta.

Pri prevođenju djela na hrvatski jezik već je neminovno došlo do reinterpetacije dijelova teksta, ako ne i cijeloga teksta. Tomu su dodatno pridonijele i različite

ilustracije koje unose nove interpretacije ilustratora. Pridružimo li tomu i prije spomenute upute na interpretaciju, unošenjem neposrednoga i posrednoga didaktičizma, vrlo je malo preostalo dječjem čitatelju za otkrivanje i vlastitu interpretaciju djela. Peritekst metodički obrađene lektire trebao je poslužiti kao most ili pomoćni alat za lakše razumijevanje djela, pri čemu je autor periteksta jedan od sudionika komunikacije između izvornika i konačnoga čitatelja djela. Umjesto toga, većina autora periteksta analiziranoga korpusa unosi svoju interpretaciju književnoga djela i svoje razumijevanje psiholoških i razvojnih potreba čitatelja.

S obzirom na to da je ovo istraživanje ograničenoga korpusa, u budućim je istraživanjima potrebno dodatno istražiti i ostale naslove metodički obrađene lektire, uključujući i izvorno hrvatska djela dječje književnosti, što bi omogućilo sveobuhvatniji uvid u pristup preradama lektirnih djela za čitanje i mogućim interpretativnim posljedicama.

LITERATURA

- CASEMENT, W. (1987). Literature and Didacticism: Examining Some Popularly Held Ideas. *The Journal of Aesthetic Education*, 21 (1), 101–111.
- CATFORD, J. C. (1965). *A Linguistic Theory of Translation*. Oxford: Oxford University Press.
- CRNKOVIĆ, M. (1978). *Hrvatska dječja književnost do kraja XIX. stoljeća*. Zagreb: Školska knjiga.
- CRNKOVIĆ, M. i TEŽAK, D. (2002). *Povijest hrvatske dječje književnosti od početka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje.
- ECO, U. (2006). *Otprilike isto*. Zagreb: Algoritam.
- ERENT, P., NARANČIĆ KOVAČ, S. i MILKOVIĆ, I. (2021). Translating and Not Translating Names in Croatian Editions of *Peter and Wendy*. U: L. Bakota i M. Karlak (ur.) *Dijete i jezik danas – Dijete i jezični identitet*. (155–182). Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
- GABELICA, M. i TEŽAK, D. (2017). *Kreativni pristup lektiri*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- GENETTE, G. (1997). *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- GRENBY, M. O. (2014). *Children's Literature*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- HAMERŠAK, M. i ZIMA, D. (2015). *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam international.
- IVIR, V. (1978). *Teorija i tehnika prevođenja*. Sremski Karlovci: Centar „Karlovačka gimnazija“.
- KLINGBERG, G. (2008). *Facets of Children's Literature Research: Collected and Revised Writings*. Stockholm: Svenska barnboksintitutet.
- KUJUNDŽIĆ, N. i MILKOVIĆ, I. (2018). Abecedni popis Disneyjevih višestrukih intermedijalnih adaptacija proznih djela anglofone književnosti za djecu i mladež i iz njih proizšlih izdanja i filmova. BIBRICH. (Pristupljeno 15. srpnja 2024.) <http://bibrich.ufzg.hr/wp-content/uploads/2018/11/Popis-izdanja-Disneyevih-adaptacija-hr.pdf>.
- KUJUNDŽIĆ, N. i MILKOVIĆ, I. (2019). „Pooh, čitaj Pu“: Imena u hrvatskim prijevodima zbirke priča *Winnie-the-Pooh* A. A. Milnea. U: S. Narančić Kovač i I. Milković (ur.) *Prijevedi dječje književnosti: pogled iz Hrvatske*. (371–393).

- Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- KUJUNDŽIĆ, N. i MILKOVIĆ, I. (2021). Reading Winnie-the-Pooh in Croatian Primary Schools. U: J. Harrison (ur.) *Positioning Pooh: Edward Bear after 100 Years*. (120–147). Jackson: University Press of Mississippi.
- KÜMMERLING-MEIBAUER, B. (1999). *Klassiker der Kinder- und Jugendliteratur: Ein internationales Lexikon*. Stuttgart, Weimar: Metzler.
- Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*. (2019). Ministarstvo znanosti i obrazovanja. NN 10/2019-215. (Pristupljeno 12. siječnja 2025.) https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html
- KUZMANOVIĆ, T. (2011). Prijevod kao interkulturalna činjenica. *Filološke studije*, 9 (1), 187–200.
- LATHEY, G. (2006). The Translator Revealed: Didacticism, Cultural Mediation and Visions of the Child Reader in Translators' Prefaces. U: J. Van Coillie i W. P. Verschueren (ur.) *Children's Literature in Translation: Challenges and Strategies*. (1–18). Manchester, Kinderhook: St. Jerome Publishing.
- Lektire za 2. razred osnovne škole*. (n.d.) Lektire.hr. (Pristupljeno 12. siječnja 2025.) <https://www.lektire.hr/lektire-za-drugi-razred-osnovne-skole/>
- Lektire za 3. razred osnovne škole*. (n.d.) Lektire.hr. (Pristupljeno 12. siječnja 2025.) <https://www.lektire.hr/lektire-za-treci-razred-osnovne-skole/>
- LÓPEZ RUIZ, M. del C. (2022). The Translation of Ideological and Didactic Elements through Critical Discourse Analysis. The Case of *Five on a Treasure Island*, by Enid Blyton (EN-FR-ES). *MonTI*, 14, 292–320.
- LOVRIĆ KRALJ, S. i MILKOVIĆ, I. (2018). *Peter Pan u perivoju Kensington* u kontekstu hrvatske prijevodne dječje književnosti. *Detinjstvo*, XLIV (2), 50–65.
- MAJHUT, B. i BATINIĆ, Š. (2017). *Hrvatska slikovnica do 1945*. Zagreb: Hrvatski školski muzej – Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- MAJHUT, B. (2022). *Hrvatska dječja književnost okreće list*. Zagreb: Matica hrvatska.
- MILKOVIĆ, I. i NARANČIĆ KOVAČ, S. (2012). Lektira: problemski pristup, a ne problem. U: M. Turk i I. Srdoč-Konestra (ur.) *Peti hrvatski slavistički kongres: Zbornik radova*. Knjiga 2. (873–881). Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- MILKOVIĆ, I. (2023). *Prijevedi anglofone književnosti kao (među)kulturni potencijal: književnost u hrvatskim čitankama za niže razrede osnovne škole*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

- NARANČIĆ KOVAČ, S. (2019). The Status of Illustrations in Croatian Translations of Children's Classics. *Umjetnost riječi*, LXIII (3-4), 211–230.
- NARANČIĆ KOVAČ, S. i MILKOVIĆ, I. (2018). *Lektira u hrvatskoj osnovnoj školi: popis naslova*. BIBRICH. (Pristupljeno 11. srpnja 2024. <http://bibrich.ufzg.hr/lektira/>)
- NIDA, E. A. i TABER, C. R. (1969/1982). *The theory and practice of translation*. Leiden: E. J. Brill.
- Popis djela za osnovnu školu*. (n.d.) e-lektire. Carnet. (Pristupljeno 12. siječnja 2025.) <https://lektire.skole.hr/popis-djela-osnovna-skola/>
- PTIČEK, M. (2018). Telefonski razgovor. (8. srpnja 2018.)
- RUSSELL, D. L. (2009). *Literature for Children: a Short Introduction*. London: Pearson Education.
- SHAVIT, Z. (2006). Translation of Children's Literature. U: G. Lathey (ur.) *The Translation of Children's Literature: A Reader*. (25-40). Clevedon, Buffalo, Toronto: Multilingual Matters.
- TAFRA, B. (1994). Gramatički kriteriji za rječničku natuknicu. *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik*, 20, 299–312.
- ZALAR, I. (1991). *Pregled hrvatske dječje poezije*. Zagreb: Školska knjiga.

DODATAK

TABLICA 5. Odstupanja od kanonskih oblika rječničkih unosa po izdanjima i vrstama riječi

W1–W4			
IMENICE			
MUŠKI ROD			
N mn. umj. N jd.			
POTVRĐENI OBLIK	KANON-SKI OBLIK	OBJAŠNJENJE	STR.
<i>oblačci</i>	<i>oblačak</i>	maleni oblaci	42, –, –, –
<i>rojevi</i>	<i>roj</i>	gomile	17, 22, 19, 19
<i>papci</i>	<i>papak</i>	rožnate navlake koje pokrivaju vrhove prstiju nekih sisavaca (svinje, krave, ovce, koze) / nožni prsti kod nekih sisavaca (svinje, krave, ovce, koze)	38, 52, 44/44
<i>češeri</i>	<i>češer</i>	plodovi jele	43, 58, –, –
<i>obronci</i>	<i>obronak</i>	blago nagnute strane brda	43, 58, 49, 49
<i>korita</i>	<i>korito</i>	oblici tla nastali na mjestima gdje protječu rijeke ili potoci, po njima se rijeke kreću	43, 58, 49, 49
<i>borovi</i>	<i>bor</i>	crnogorično drveće s češerima	51, 67, –, –
<i>jarci</i>	<i>jarak</i>	otvoreni kanali (duguljasti prokopi u zemlji) za odvođenje vode	103, 131, 111, 111
<i>zakuci</i>	<i>zakutak</i>	skromno i mirno mjesto u kući	105, 143, 112, 112
<i>izgledi</i>	<i>izgled</i>	mogućnosti, šanse	110, 141, 119, 119
<i>miomirisi</i>	<i>miomiris</i>	ugodni mirisi	116, 147, 124, 124
ŽENSKI ROD			
N mn. umj. N jd.			
POTVRĐENI OBLIK	KANON-SKI OBLIK	OBJAŠNJENJE	STR.
<i>pčele</i>	<i>pčela</i>	kukci s krilima koji daju med	16, 20, –, –
<i>vrištine</i>	<i>vriština</i>	mjesta na kojima raste vrijes	43, 58, 49, 49
<i>napomene</i>	<i>napomena</i>	objašnjenja	77, 101, 85, 85
<i>zalihe</i>	<i>zaliha</i>	rezerve, pričuve (hrane)	91, 116, 98, 98
<i>stijene</i>	<i>stijena</i>	tvrde kamene mase, grebeni, hridi	96, 122, –, –
PRIDJEVI			
odr. prid. N jd. m. r. umj. neodr. prid. N jd. m. r.			
POTVRĐENI OBLIK	KANON-SKI OBLIK	OBJAŠNJENJE	STR.
<i>ukliješteni</i>	<i>ukliješten</i>	stegnuti, zaglavljani	31, 43, 36, 36

<i>zabitni</i>	<i>zabitan</i>	zabačen, teško pristupni	40, 55, 46, 46
<i>trapavi</i>	<i>trapav</i>	nespretni	59, 77, 65, –
<i>hrapavi</i>	<i>hrapav</i>	promukao	78, 102, 86, 86
<i>okrutni</i>	<i>okrutan</i>	nemilosrdan	78, 102, 86, –
<i>razdragani</i>	<i>razdragan</i>	veseli, radostan	84, 109, 92, 92
<i>pusti</i>	<i>pust</i>	nenaseljen, neobrađen	104, 132, 112, 112
I jd. m. r. umj. N jd. m. r.			
POTVRĐENI OBLIK	KANON-SKI OBLIK	OBJAŠNJENJE	STR.
<i>skvičavim</i>	<i>skvičav</i>	piskutavim	12, 12, 10, 10
<i>zatravljenim</i>	<i>zatravljen</i>	opčinjenim, zanesenim	19, 23, 20, 20
<i>gromkim</i>	<i>gromak</i>	glasnim	44, 59, 49, 49
<i>tromim</i>	<i>trom</i>	lijenim, sporim	91, 116, 98, 98
N mn. m. r. umj. N jd. m. r.			
<i>osamljeni</i>	<i>osamljen</i>	u kojem nisu prisutne osobe (životinje)	76, 99, 84, 84
<i>slasni</i>	<i>slastan</i>	ukusni, fini	89, 114, –, –
N jd. ž. r. umj. N jd. m. r.			
POTVRĐENI OBLIK	KANON-SKI OBLIK	OBJAŠNJENJE	STR.
<i>žarka</i>	<i>žarki</i>	vruća, blistava	42, 58, 48, 48
<i>krševita</i>	<i>krševit</i>	kamenita	43, 58, 49, 49
<i>veličanstvena</i>	<i>veličanstven</i>	predivna	43, 58, 49, –
<i>mudra</i>	<i>mudar</i>	pametna	44, 59, –, –
<i>lukava</i>	<i>lukav</i>	mudra, prepredena	51, 68, –, –
<i>divlja</i>	<i>divlji</i>	koja nije pripitomljena	62, 82, 69, 69
<i>pitoma</i>	<i>pitom</i>	koja je blage naravi	62, 82, 69, 69
<i>naklonjena</i>	<i>naklonjen</i>	prijateljski raspoložena	77, 100, 84, 84
<i>zasuta</i>	<i>zasut</i>	zatrpana	89, 114, 97, 97
<i>obložena</i>	<i>obložen</i>	prekrivena	89, 114, 97, 97
<i>vrludava</i>	<i>vrludav</i>	krivudava, koja često mijenja smjer	95, 121, 103, 103
<i>namreškana</i>	<i>namreškan</i>	lagano nabrana	105, 135, 114, 114
N mn. ž. r. umj. N jd. m. r.			
POTVRĐENI OBLIK	KANON-SKI OBLIK	OBJAŠNJENJE	STR.
<i>zloćudne</i>	<i>zloćudan</i>	zle, opasne	35, 48, 40, 40
izvanredne	<i>izvanredan</i>	izuzetne, izvrsne	43, 58, –, –

<i>profinjene</i>	<i>profinjen</i>	koje se odlikuju finoćom, pristojne	44,59,49,49
<i>općenite</i>	<i>općenit</i>	koje se ne bave pojedinostima	77,101,85,85
GLAGOLI			
POTVRĐENI OBLIK	KANON-SKI OBLIK	OBJAŠNJENJE	STR.
<i>ogrnuće</i>	<i>ogrnuti</i>	lišćem zaštićene i obavijene	43, –, –, –
<i>skvičēci</i>	<i>skvičati</i>	piskutavo vičući	59,77,65, –
<i>petljajući</i>	<i>petljati</i>	mucajući	59,77,65,65
<i>trtljajući</i>	<i>trtljati</i>	brbljajući	59,77,65,65
<i>daščući[!]</i>	<i>dahtati</i>	brzo i teško dišući	59,77,65,65

P1			
IMENICE			
MUŠKI ROD			
N mn. umj. N jd.			
POTVRĐENI OBLIK	KANONSKI OBLIK	OBJAŠNJENJE	STR.
<i>mikrobi</i>	<i>mikrob</i>	sitni organizmi	15
<i>jardi</i>	<i>jard</i>	eng. jed. za dužinu (0,914 m), lakat	29
<i>sagovi</i>	<i>sag</i>	tepisi	74
<i>tragovi</i>	<i>trag</i>	(ovdje) karakteristična obilježja nečijeg utjecaja	81
<i>vezovi</i>	<i>vez</i>	tanka traka koja služi za vezanje	83
<i>zakoni</i>	<i>zakon</i>	pravila kojima se nešto određuje, dopušta ili zabranjuje	109
<i>elementi</i>	<i>element</i>	sastavni dijelovi nečega, u ovom slučaju iznenađenja	111
<i>intervju[!]</i>	<i>intervju</i>	razgovori koji se tiskaju za novine	143
<i>vršci</i>	<i>vršak</i>	vrhovi	150
<i>sluge</i>	<i>sluga</i>	onaj koji ponizno ispunjava tuđe želje	68
<i>razbojnici</i>	<i>razbojnik</i>	oni koji otimaju, pljačkaju i provode nasilje	85
<i>žutokljunci</i>	<i>žutokljunac</i>	mladi, neiskusni, naivni	109
<i>balavci</i>	<i>balavac</i>	mladi, neiskusni	144
<i>majstori</i>	<i>majstor</i>	ljudi osobito vješti u nečemu	109
<i>povjesničari</i>	<i>povjesničar</i>	oni koji se bave proučavanjem povijesti	111
<i>podanici</i>	<i>podanik</i>	oni koji slušaju gospodara i čine sve što on traži	127

<i>lupeži</i>	<i>lupež</i>	kradljivci, lopovi	133
D jd. umj. N jd.			
POTVRĐENI OBLIK	KANONSKI OBLIK	OBJAŠNJENJE	STR.
<i>elementu</i>	<i>element</i>	(ovdje) stanju	130
ŽENSKI ROD			
N mn. umj. N jd.			
POTVRĐENI OBLIK	KANONSKI OBLIK	OBJAŠNJENJE	STR.
<i>sardine</i>	<i>sardina</i>	srđela, vrsta morske ribe	74
<i>čuške</i>	<i>čuška</i>	pljuske / pljuske; udarci dlanom po licu	67/125
<i>pogrde</i>	<i>pogrda</i>	psovke	125
<i>bore</i>	<i>bora</i>	brazda, nabor na koži	143
SREDNJI ROD			
N mn. umj. N jd.			
POTVRĐENI OBLIK	KANONSKI OBLIK	OBJAŠNJENJE	STR.
<i>lovišta</i>	<i>lovište</i>	u ovom slučaju život poslije smrti	82
<i>vlakna</i>	<i>vlakno</i>	tanka nit koja je sastavni dio tkanja	74
<i>okna</i>	<i>okno</i>	prozori	127
zbir. im. umj. N jd.			
POTVRĐENI OBLIK	KANONSKI OBLIK	OBJAŠNJENJE	STR.
<i>užad</i>	<i>uže</i>	uže, konop	83
<i>burad</i>	<i>bure</i>	bačve	115
<i>deriščad</i>	<i>derište</i>	bezobrazna djeca	143
PRIDJEVI			
odr. prid. N jd. m. r. umj. neodr. prid. N jd. m. r.			
POTVRĐENI OBLIK	KANONSKI OBLIK	OBJAŠNJENJE	STR.
<i>prestravljeni</i>	<i>prestravljen</i>	prestrašeni, užasnuti	86
<i>mukli</i>	<i>mukao</i>	prigušeni, tih	65
<i>autentični</i>	<i>autentičan</i>	izvoran, originalan, poseban	74
<i>odani</i>	<i>odan</i>	vjeran	99
<i>prekaljeni</i>	<i>prekaljen</i>	izdržljivi, iskusni	109
<i>vjerolomni</i>	<i>vjeroloman</i>	(ovdje) bezobzirni	110

<i>zasopljani</i>	<i>zasopljen</i>	zadihani	111
<i>ispaćeni</i>	<i>ispaćen</i>	koji je pretrpio patnje, boli, stradanja	112
<i>priprosti</i>	<i>priprost</i>	prostodušan	112
<i>nemili</i>	<i>nemio</i>	nemilosrdan, nesmiljen	114
<i>zluradi</i>	<i>zlurad</i>	zloban	114
<i>tanani</i>	<i>tanan</i>	tanki	115
<i>mahniti</i>	<i>mahnit</i>	ludi, bijesni	118
<i>pomamni</i>	<i>pomaman</i>	ludi, bijesni	125
<i>bezazleni</i>	<i>bezazlen</i>	dobronamjerni	152
I jd m. r. umj. N jd. m. r.			
zažarenim	zažaren	usijanim kao žar	139
N jd ž. r. umj. N jd. m. r.			
POTVRĐENI OBLIK	KANONSKI OBLIK	OBJAŠNJENJE	STR.
<i>valjana</i>	<i>valjan</i>	dobra, vrijedna	94
<i>fin</i>	<i>fin</i>	uljudna, pristojna / pristojna	37/99
<i>elegantna</i>	<i>elegantan</i>	dotjerana	103
<i>najbeščutnija</i>	<i>beščutan</i>	najneosjetljivija, nije ih nimalo briga	103
<i>ganuta</i>	<i>ganut</i>	dirnuta, potresena	106
<i>bojna</i>	<i>bojni</i>	ratna	111
<i>zapečaćena</i>	<i>zapečaćen</i>	unaprijed unaprijeđena	113
<i>zajapurena</i>	<i>zajapuren</i>	crvena u licu	119
<i>mrška</i>	<i>mrzak</i>	s mržnjom	126
<i>vrсна</i>	<i>vrstan</i>	odlična	140
<i>odvažna</i>	<i>odvažan</i>	hrabra	140
N mn. ž. r. umj. N jd. m. r.			
POTVRĐENI OBLIK	KANONSKI OBLIK	OBJAŠNJENJE	STR.
<i>osorne</i>	<i>osoran</i>	grube, neugodne u razgovoru	15
<i>razuzdane</i>	<i>razuzdan</i>	raspuštene, nepristojne	72
GLAGOLI			
POTVRĐENI OBLIK	KANONSKI OBLIK	OBJAŠNJENJE	STR.
<i>migolji</i>	<i>migoljiti</i>	kretati uvijajući se	13
vapila	vapiti	žudjeti	28

<i>grunuo</i>	<i>grunuti</i>	naglo se pojavio	115
<i>oteglo</i>	<i>otegnuti</i>	razvući se	152
P2			
IMENICE			
MUŠKI ROD			
N mn. umj. N jd.			
POTVRĐENI OBLIK	KANONSKI OBLIK	OBJAŠNJENJE	STR.
<i>gnomi</i>	<i>gnom</i>	ružni patuljci	15
<i>plamenci</i>	<i>plamenac</i>	ružičaste ptice močvarice	16
SREDNJI ROD			
zbir. im. umj. N jd.			
POTVRĐENI OBLIK	KANONSKI OBLIK	OBJAŠNJENJE	STR.
<i>deriščad</i>	<i>derište</i>	bezobrazna djeca	187
PRIDJEVI			
N jd. ž. r. umj. N jd. m. r.			
POTVRĐENI OBLIK	KANONSKI OBLIK	OBJAŠNJENJE	STR.
<i>nazočna</i>	<i>nazočan</i>	prisutna	89
<i>gizdav</i>	<i>gizdav</i>	nakičena, kitnjasta	94

TABLICA 6. Rječničke natuknice u izdanjima W1-W4 s identičnim, sličnim, različitim, zbunjujućim, nerazumljivim, nepotrebnim i netočnim objašnjenjima te netočne i necjelovite natuknice

IDENTIČNA OBJAŠNENJA			
GLAGOLI	STR.	PRILOZI NAČINA	STR.
<i>dokučiti</i> – shvatiti	34,46,38,38 40,55,46,46	<i>gromko</i> – glasno (+ <i>gromkim</i> – glasnim)	27, 37, 31, 31 85, 109, 92, 92 (44, 59, 49, 49)
<i>izustiti</i> – reći	19,23,20,20 28,39,32,32 78,101, –, –	<i>nemarno</i> – bezbrižno	29, 40, –, – 34, 46, –, – 68, 89, –, –
<i>uprijeti</i> – snažno pritisnuti	36,50,42,42 90,114,97,–	<i>ozareno</i> – sretno (+ <i>ozaren</i> – sretan)	31, 42, 35, 35 91, 116, 98, 98 (52, 68, 58, 58)
<i>uvidjeti</i> – shvatiti	78,101,85,85 112,144,121,121	<i>pozorno</i> – pažljivo	44, 59, 49, – 75, 96, –, – 81, 104, 88, –
<i>zapunuti</i> – krenuti	11,11,9,9 20,27,22,22 42,58,–,–	IMENICA	STR.
<i>zavapiti</i> – preklinjući moliti	36,50,42,42 59,77,65,65 69,91,76,76	<i>zamisao</i> – plan, ideja – ideja, plan	58, 76, 64, 64 96, 101, 85, 85
SLIČNA OBJAŠNENJA			
DIO TEKSTA SE PONAVLJA			
GLAGOL			STR.
<i>zapažiti</i> – primijetiti, vidjeti – primijetiti			78, 101, –, – 79, 103, 86, –
PRILOZI NAČINA			STR.
<i>natmureno</i> – namrgođeno, mrzovoljno – namrgođeno			31, 42, 35, 35 61, 80, 67, 67
<i>preneraženo</i> – zaprepašteno, iznenađeno – zaprepašteno, zgroženo (+ <i>preneraziti</i> – zaprepastiti, iznenaditi)			28, 38, 31, 31 36, 50, 42, 42 (30, 42, 35, –)
<i>ushićeno</i> – oduševljeno – oduševljeno, radosno			92, 117, 100, 100 122, 156, 133, 133
TEKST SE NE PONAVLJA			
GLAGOLI			STR.
<i>dosjetiti se</i> – naglo shvatiti što treba učiniti – dobiti iznenada neku ideju			56, 72, –, – 79, 103, 87, 87
<i>iskušati</i> – isprobati <i>iskušavati</i> – isprobavati			109, 139, 117, 117 116, 147, 124, 124
<i>prigristi</i> – pojesti malo na brzinu – na brzinu pojesti			28, 39, 32, 32 46, 61, –, –

<i>protisnuti</i> – s mukom izgovoriti – reći s teškom mukom – teško izgovoriti	59, 77, 65, 65 71, 92, 78, 78 78, 102, 86, –
<i>posumnjati</i> – početi nekome ne vjerovati – ne vjerovati u nešto	21, 28, 24, 24 53, 69, 59, 59
<i>prožeti</i> – preplaviti, ispuniti – obuzeti, potpuno ispuniti	84, 108, 91, 91 85, 109, 92, –
<i>sinuti</i> – odjednom se sjetiti nečega – naglo pasti na pamet	58, 76, 64, 64 69, 90, 76, 76
<i>toptati</i> – bučno hodati / bučno gaziti – bučno gaziti	49, 66/56, 56 69, 91, 76, 76
<i>zapomagati</i> – zvati u pomoć kukajući – jaukati, kukati	59, 77, –, – 110, 141, 119, 119
IMENICA	STR.
<i>dovratak</i> – gornja poprečna greda okvira vrata – gornja poprečna greda kuće / gornja poprečna greda okvira, vrata, štok	25, 33, 28, 28 92, 117, 99/99
SLIČNA OBJAŠNENJA ZA PORODICE RIJEČI	
PORODICA RIJEČI	STR.
<i>ponosan</i> – onaj koji je jako zadovoljan sobom i svojim postupcima <i>ponos</i> – osjećaj zadovoljstva radi vlastitih postupaka – osjećaj zadovoljstva radi vlastitih postupaka – osjećaj časti i dostojanstva	23, 30/25, 25 52, 69, –, – 111, 142, –, –
<i>pentrati se</i> – penjati se s mukom <i>ispentrati se</i> – popeti s mukom – s mukom izaći / penjati se s mukom <i>uspentrati se</i> – popeti se	16, 21, 18, 18 55, 71, 60, 60 99, 126, 107/107 58, 77, 65, 65
<i>uzdahnuti</i> – ispustiti uzdah – duboko udahnuti i izdahnuti radi žaljenja i patnje <i>uzdah</i> – dubok udisaj i izdisaj radi tuge	53, 69, –, – 31, 43, 36, – 42, 57, 47, –
<i>skvičavim</i> – piskutavim <i>skvičeći</i> – piskutavo vičući <i>zaskvičati</i> – zacviliti piskavim glasom – zavikati / zacviliti piskavim glasom	12, 12, 10, 10 59, 77, 65, – 35, 48, 39, 39 83, 107, 90/90
<i>dojmljivo</i> – ostavlja jak utisak, dojam <i>dojmiti</i> – ostaviti jak utisak, dojam	11, 11, 9, 9 68, 89, 75, 75
ZBUNJUJUĆA OBJAŠNENJA	
OBJAŠNENJA SE VRTE U KRUG	
NATUKNICA	STR.
<i>brundavi</i> – mumljavi <i>zabrundati</i> – zamumljati / zamumljati kao medvjed <i>mumljati</i> – nerazgovjetno govoriti <i>odmumljati</i> – nerazumljivo govoriti	14, 19, 16, 16 110, 142, 120/120 28, 39, 32, 32 89, 114, 97, 97
<i>prionuti</i> – posvetiti se nečemu (poslu) <i>posvetiti se</i> – obratiti punu pažnju	96, 122, 104, 104 73, 94, 80, 80

<u>ZNATNO RAZLIČITA OBJAŠNJENJA</u>	
NATUKNICA	STR.
<i>šmrcajući</i> – plačljivo govoriti – lagano uvlačeći izlučinu u nos, plačljivo	30, 41, 34, 34 71, 92, 78, –
<i>stršati</i> – dizati se u zrak, visinu – viriti	24, 33, 27, 27 30, 41, 34, 34
<i>prostranstvo</i> – velik dio površine Zemlje – velika površina, u ovom slučaju, vode	104, 132, 111, 111 109, 140, 118, 118
<u>NERAZUMLJIVA RIJEČ U OBJAŠNJENJU</u>	
NATUKNICA	STR.
<i>tinta</i> – tekućina za pisanje perom, crnilo	12, 12, 10, 10
<i>ljubomoran</i> – onaj koji osjeća suparništvo prema drugoj osobi (Poohu)	12, 12, 10, 10
<i>med</i> – sladak gust sok što ga pčele rade od nektara koji skupljaju na cvjetovima	16, 20, –, –
<i>zatravljenim</i> – opčinjenim, zanesenim	19, 23, 20, 20
<i>hrast</i> – visoko listopadno stablo kojem je plod žir	22, 29, –, –
<i>kitica</i> – stihovi u pjesmi (tj. jedan red u pjesmi) koji čine cjelinu	23, 31, 26, 26
<i>dovratak</i> – gornja poprečna greda okvira vrata	25, 33, 28, 28
<i>papci</i> – rožnate navlake koje pokrivaju vrhove prstiju nekih sisavaca (svinje, krave, ovce, koze) / nožni prsti kod nekih sisavaca (svinje, krave, ovce, koze)	38, 52, 44/44
<i>kopito</i> – rožnati tvrdi dio noge kojom životinja gazi	63, 83, 70, 70
<i>alka</i> – kolut, mali обруč od kovine	–, 58, 49, 49
<i>paprat</i> – bescvjetna biljka sjenovitih šuma kojoj široki listovi rastu iz podzemne stabljike	61, 80, 67, 67
<i>trnci</i> – unutarnji podražaji pod kožom izazvani povećanom željom za medom, žmarci	65, 86, 73, 73
<i>pjesništvo</i> – umjetnost stvaranja pjesama, poezije	81, 104, 87, 87
<i>tuča</i> – smrznute kapi kiše koje padaju kao zrna leda, grad	82, 105, –, –
<i>inje</i> – sitni kristalići leda koji se talože po travi i granju	82, 105, 89, 89
<i>osjećaj</i> – reakcija, stanje organizma na neki podražaj (užas)	84, 108, 91, –
<i>saće</i> – ćelije od voska koje grade pčele i ose u obliku pravilno raspoređenih redova radi čuvanja meda i polaganja jaja	88, 113, 96, 96
<i>vješti</i> – koji lako umiju, umješni / koji se razumije u nešto	91, 115, 98/98
<i>maslačak</i> – biljka nazubljenih listova i žuta cvijeta koji se dozrijevanjem pretvara u bijeli rastresit klobuk	92, 117, –, –
<i>stijene</i> – tvrde kamene mase, grebeni, hridi	96, 122, –, –
<i>poluga</i> – duže tanje drvo / duže tanje drvo, motka	97, 124, 105/105
<i>milimetri i centimetri</i> – jedinice za mjerenje dužine	124, 158, –, –
<u>NERAZUMLJIVO OBJAŠNJENJE</u>	
NATUKNICA	STR.
<i>jutro</i> – mjera za površinu zemljišta – 5754 m ²	43, 58, 49, 49

<i>Mjesec</i> – Zemljin prirodni satelit koji kruži oko nje	69, 90, –, –
NEPOTREBNO OBJAŠNJENJE	
NATUKNICA	STR.
<i>pčele</i> – kukci s krilima koji daju med	16, 20, –, –
<i>čep</i> – ono čime se zatvara boca	33, 45, 36, –
<i>namrštene obrvi</i> [sic!] / <i>obrve</i> – naboranje dlakom obraslog dijela čela iznad očiju / <i>namršteno</i> – ljutit izraz lica, naborano čelo	75, 98, 83/83
TEŠKO ZAMISLIVO OBJAŠNJENJE	
NATUKNICA	STR.
<i>pješčani nasip</i> – pjesak izdignut na tlo / <i>pješčani sprud</i> – pjesak izdignut nad tlo	27, 37, 31/31
<i>korita</i> – oblici tla nastali na mjestima gdje protječu rijeke ili potoci, po njima se rijeke kreću	43, 58, 49, 49
<i>korito</i> – udubljeni oblik tla nastao protjecanjem rijeke ili potoka	104, 132, 111, 111
<i>strmi sprudovi</i> – jako ukošene površine pješčanog tla uz obalu rijeka	43, 58, 49, 49
NE POSVE TOČNO OBJAŠNJENJE	
NATUKNICA	STR.
<i>užica</i> – deblji i duži konac koji služi za vezanje balona (Uzica može služiti za vezanje raznih predmeta.)	21, 27, 22, –
<i>maslac</i> – masnoća izdvojena iz mlijeka (Masnoća se izdvaja iz slatkog vrhnja.)	28, 39, –, –
<i>vila</i> – kuća koja omogućuje potpunu udobnost (Vila je velika, skupa, raskošna, no ne nužno udobna.)	43, 58, –, –
<i>prepečenac</i> – kruh rezan na kriške i dva puta pečen, tost (Kruh koji se prepeče razrezan na kriške.)	44, 59, 49, –
<i>rasprsnuti se</i> – razletjeti se u sitnu prašinu i prah (Ne moraju produkti rasprsnuća biti prašina i prah.)	69, 90, 76, 76
<i>hrapavi / hrapav</i> – promukao (Hrapava može biti i neka tekstura na dodir.)	78, 102, 86/86
<i>povorka</i> – životinje koje se kreću jedna za drugom / ovdje: životinje koje se kreću jedna za drugom (U izdanju W4 točno je kontekstualno objašnjena natuknica.)	92, 118, 100/100
<i>pukotina</i> – zemlja koja se u jednom dijelu raspukla (I druge površine mogu imati raspuklinu.)	94, 121, 103, –
<i>ispentrati se</i> – s mukom izaći / penjati se s mukom (Popeti se s mukom.)	99, 126, 107/107
NETOČNO OBJAŠNJENJE	
NATUKNICA	STR.
<i>zastrugati</i> – oštro potegnuti	27, 37, 31, 31

<i>šmrcajući</i> – plačljivo govoriti	30, 41, 34, 34
<i>uzvišeno</i> – ističući nečije značenje	47, 64, 54, 54
<i>otkvačiti</i> – skinuti / odvojiti	47, 64, 54/54
<i>surla</i> – prednji dio glave gdje su usta i nos	56, 73, 62, –
<i>gromoglasan urlik</i> – vrlo glasan jauk	59, 77, 65, –
<i>provaliti</i> – izaći bez namjere	59, 77, 65, 65
<i>mudrost</i> – vješto smišljen postupak	61, 80, 67, –
<i>osamljeni</i> – u kojem nisu prisutne osobe (životinje) / osamljen – bez društva	76, 99, 84/84
OBJAŠNJENJE NIJE U POTPUNOJ VEZI S NATUKNICOM	
*NATUKNICA	STR.
<i>pohlepan</i> – pretjerana želja za nečim (hranom)	28, 39, 32, 32
UPITNO, NEKOREKTNO OBJAŠNJENJE	
NATUKNICA	STR.
<i>otmjena</i> – lijepa i ukusno uređena	34, 46, 38, 38
OBJAŠNJENJA DOKIDAJU IGRU RIJEČIMA	
NATUKNICA	STR.
<i>bžikanje i zujanje</i> – glasanje pčela koje se predočuje s „zzzzzzzz“ i „bzzz“	16, 19, 17, 17
<i>uobličeni poštupak</i> – krivi izgovor za uobičajeni postupak	44, 59, 51, 51
<i>raspihati</i> – raspisati	44, 61, 51, 51
<i>Slom</i> – Pooh i Prašić misle da je to životinja, a zapravo je stanje kada se čovjek osjeća klonulo, nevoljko i utučeno	56, 72, 61, 61
<i>ekspucijacija</i> – krivi izgovor, misli se na ekspediciju (putovanje u istraživačke svrhe)	88, 113, 96, 96
NETOČNA I NEPOTPUNE NATUKNICE	
NETOČNA NATUKNICA	
NATUKNICA	STR.
<i>pršati</i> – razigrano letjeti / <i>pršiti</i> – polagano padati u rijetkim pahuljicama (Natuknica je ispravljena u izdanju W4.)	82, 105, 88/88
NEPOTPUNE NATUKNICE	
NATUKNICA	STR.
<i>zbijati</i> – šaliti se / <i>zbijati šalu</i> – šaliti se (Natuknica je dopunjena u izdanju W4.)	84, 108, –/91
<i>tili</i> – odmah (za tili čas)	86, 110, 93, 93
<i>posrijedi</i> – o tome se radi (posrijedi je)	87, 112, 94, 94
<i>nadjenući</i> – dati (nadjenući ime)	87, 112, 94, 94

TABLICA 7. Rječničke natuknice u izdanju P1 s identičnim, sličnim, različitim, zbunjujućim, nerazumljivim i netočnim objašnjenjima te netočne i necjelovite natuknice

IDENTIČNA OBJAŠNENJA			
IMENICE		GLAGOLI	STR.
<i>fenjer</i> – ručna svjetiljka	84,133	<i>odlanuti</i> – osjetiti olakšanje	71,99
<i>jeza</i> – osjećaj užasa, straha	32,128	<i>odbrusiti</i> – oštro odgovoriti	37,97
<i>muk</i> – tišina	65,131	<i>razgnjeviti</i> – razljutiti	83,105
<i>pučina</i> – otvoreno more, nepregledna morska površina	17,52	PRILOZI NAČINA	STR.
<i>zasun</i> – naprava koja zatvara i otvara vrata	119,145	<i>prosječni / prosječan</i> – običan, kao većina	18,72
		<i>ushićeno</i> – oduševljeno	33,54
		<i>taman</i> – upravo, baš	77,115
SLIČNA OBJAŠNENJA			
DIO TEKSTA SE PONAVLJA			
IMENICE			STR.
<i>ćuške</i> – pljuske – pljuske; udarci dlanom po licu			76 125
<i>greben</i> – stijena koja strši iz mora ili rijeke – stijena koja strši iz površine mora			17 89
<i>samopuzdanje</i> [!] – vjerovanje u vlastite sposobnosti i mogućnosti			48
<i>samopouzdanje</i> – vjerovanje u svoje mogućnosti			86
<i>tratina</i> – neobrađeno zemljište obraslo travom – neobrađeno zemljište obraslo travom			57 115
GLAGOLI			STR.
<i>dvoumiti</i> – biti u nedoumici			21
<i>dvoumiti se</i> – kolebati se, biti u nedoumici			107
<i>smažati</i> – pojesti sa slašću bez ostatka – pojesti			78 94
<i>zamrti</i> [!] – utihnuti			89
<i>zamrijeti</i> – polagano utihnuti			132
<i>snužđiti</i> – osjećati se tužno, neveselo – postati neraspoložen			35 132
<i>snužđiti se</i> – postati neraspoložen			106
<i>slutiti</i> – predosjećati – predosjećati, naslućivati			14,53,100,142 29
<i>šmugnuti</i> – naglo pobjeći; zbrisati – naglo pobjeći			59 83

PRIDJEVI	STR.	PRILOZI NAČINA	STR.
<i>fina</i> – uljudna, pristojna – pristojna	37 99	<i>lakomo</i> – gramzivo, pohlepno – pohlepno	64 96
<i>oštrouman</i> – pametan, pronjav – pronjav	13 115	<i>nasumce</i> – naslijepo, slučajno – slučajno	51 92
		<i>navlas</i> – sasvim, potpuno – potpuno	21 69
TEKST SE NE PONAVALJA			
IMENICA			STR.
<i>nagon</i> – poriv, instinkt – sposobnost čovjeka da svojim radnjama (o kojima ne razmišlja) pridonese svojem održanju			105 126
GLAGOLI			STR.
<i>propentati</i> – reći zapinjući u govoru – izgovoriti zapinjući u govoru			71 133
<i>sinuti</i> – pasti na pamet – iznenadno, naglo pasti na pamet – naglo se pojaviti u svijesti			61 125 84
<i>snužđiti</i> – osjećati se tužno, neveselo <i>snužđiti</i> / <i>snužđiti se</i> – postati neraspoložen			35 106/132
<i>trzati</i> – naglo, brzo i isprekidano se kretati – raditi brze, nagle i kratke pokrete			41 151
<i>zadirivati</i> – u šali peckati riječima – bockati riječima			79 91
<i>zaječati</i> – glasno kliknuti – oglasiti se jakim glasom			43 125
PRILOG NAČINA			STR.
<i>gizdavo</i> – dotjerano (ovdje, ponosno) – kičeno			15 139
SLIČNA OBJAŠNENJA ZA PORODICE RIJEČI			
PORODICA RIJEČI			STR.
<i>blaženo</i> – sretno <i>blažen</i> – presretan			38 157
<i>derati se</i> – vikati prodornim glasom <i>zaderati</i> – zaurlati, zavikati			83 106
<i>drzak</i> – nepristojan, bezobrazan <i>drsko</i> – bezobzirno <i>drskost</i> – bezobzirnost			18 92 112

<i>elegantno</i> – profinjeno, fino, uglađeno	42
<i>elegantna</i> – dotjerana	103
<i>gundati</i> – tiho i nejasno izražavati nezadovoljstvo	86
<i>progundati</i> – reći kroz zube	32
<i>zagundati</i> – mrmljati, prigovarati	51
<i>kormilariti</i> – upravljati	91
<i>kormilar</i> – onaj koji upravlja brodom	131
<i>logor</i> – uređeno privremeno prebivalište pod vedrim nebom	48
<i>ulogoriti</i> – podići privremeno boravište	110
<i>mukli</i> – prigušeni, tih	65
<i>muklo</i> – prigušeno	132
<i>odvažnost</i> – hrabrost	26
<i>odvažan</i> – hrabar	42
<i>odvažna</i> – hrabra	140
<i>posmicani</i> – ubijeni	136
<i>posmicati</i> – ubiti	145
<i>priprosta</i> – jednostavna	74
<i>priprosti</i> – prostodušan	112
<i>prkosno</i> – tvrdoglavo, nepopustljivo	28
<i>prkos</i> – inat	115
<i>slutnja</i> – predosjećaj koji upućuje na zlo	40
<i>slutiti</i> – predosjećati	14,100,142
– predosjećati, naslućivati	29
<i>naslutiti</i> – predosjećati	53
<i>smrknuti</i> – namršiti se, namrgoditi	49
<i>smrknuto</i> – mrzovoljno, neraspoloženo	59
<i>spokojan</i> – smiren	19
<i>spokojno</i> – mirno	94
<i>uzrujano</i> – uznemireno	47
<i>uzrujati</i> – uznemiriti	92
<i>zajedljiv</i> – zloban	24
<i>zajedljivo</i> – zlobno	131
<i>zajedljive primjedbe</i> – zlobne zamjerke	142
<i>zlurado</i> – zlobno	91
<i>zluradi</i> – zloban	114
<i>žustrina</i> – brzina, okretnost	121
<i>žustro</i> – brzo	140
ZBUNJUJUĆA OBJAŠNENJA	
OBJAŠNENJA SE VRTE U KRUG	
NATUKNICA	STR.
<i>moidor</i> – zlatnik	55
<i>zlatnik</i> – zlatan novac	92
<i>dukat</i> – zlatnik	92

<i>mamiti</i> – privlačiti	106
<i>vabiti</i> – mamiti	107
<i>zaprepastiti</i> – jako iznenaditi, prestrašiti	33
<i>zabezeknuti</i> se – zaprepastiti se, preneraziti	68
<i>zgroziti se</i> – zaprepastiti se	96
<u>ZNATNO RAZLIČITA OBJAŠNENJA</u>	
NATUKNICA	STR.
<i>struja</i> – smjer kretanja	52
– kretanje površinskog sloja mora u određenom pravcu	91
<i>udesiti</i> – upropastiti, u tom smislu srediti	59
– srediti	77
<i>teturati</i> – letjeti nesigurno, posrtati	120
– hodati nesigurno; posrtati	132
<i>satrti</i> – (ovdje) izmoriti	28
– uništiti	136
<u>NERAZUMLJIVA RIJEČ U OBJAŠNENJU</u>	
NATUKNICA	STR.
<i>alka</i> – kolut, manji obruč od kovine	71
<i>tinta</i> – tekućina za pisanje perom, crnilo	153
<i>mineral</i> – derivat organskih spojeva (preneseno: kovina, metal)	86
<i>školjka</i> – morski i slatkovodni mekušac s oklopom od dva nasuprotna priljubljena kapka; u ovom slučaju oklop služi kao čaša (šalica)	96
<u>TEŠKO ZAMISLIVO OBJAŠNENJE</u>	
NATUKNICA	STR.
<i>klisura</i> – uska dolina između strmih stjenovitih uzvišenja	77
<u>NE POSVE TOČNO OBJAŠNENJE</u>	
NATUKNICA	STR.
<i>povorka</i> – kretanje životinja (jedna za drugom) (Ne kreću se u povorci samo životinje.)	57
<i>lomača</i> – velika vatra na kojoj se spaljuju ljudi (Ne spaljuju se na lomači samo ljudi.)	110
<i>nogavice</i> – dio hlače ispod koljena Nogavice su i do koljena, čim se razdvoje.)	140
<i>intervju</i> [!] ¹ – razgovori koji se tiskaju za novine (Intervjui se mogu poslušati na radiju, pogledati na televiziji itd.)	143
<u>NETOČNO OBJAŠNENJE</u>	
NATUKNICA	STR.
<i>tesati</i> – skidati i odbacivati sloj zemlje (obrađivati drvo)	68
<i>zapečaćena</i> – unaprijed unaprijeđena (unaprijed određena)	112

<i>mrška</i> – s mržnjom (koja se komu ne sviđa)	126
<i>postrugati</i> – lagano dodimuti (pogrebat po čemu)	149
<i>zastraniti</i> – udaljiti se (poći ustranu)	16
<i>zabludjeti</i> – otići pogrešnim smjerom (Treba naglasiti da se ne misli u doslovnom smislu, nego je riječ o pogledu na svijet i idejama.)	16
<i>načrčkano</i> – neuredno posloženo (neuredno napisano)	18
<i>dužica</i> – duguljasta smokva (dio bačve, dužice se slažu ukrug i opasuju se obručima)	92
<i>bubotatati</i> [!] – mahati nogama (udarati)	100
<i>poklopiti</i> – reći u isto vrijeme (nekoga pobiti dokazima)	102
OBJAŠNJENJE NIJE U POTPUNOJ VEZI S NATUKNICOM	
NATUKNICA	STR.
<i>roj</i> – okupljati se u velikom broju živo i bučno; gomilati se	16
<i>otrcanost</i> – onaj koji je u lošem stanju	123
NETOČNA I NEPOTPUNE NATUKNICE	
<u>NETOČNA NATUKNICA</u>	
NATUKNICA	STR.
<i>plamenak</i> – močvarna ptica iz reda roda (plamenac)	17
<u>NEPOTPUNE NATUKNICE</u>	
NATUKNICA	STR.
<i>mah</i> – istovremeno (u isti mah)	51
<i>nadijevati</i> – davati (nadijevati ime)	59
<i>elementu</i> – (ovdje) stanju (biti u elementu)	128
<i>ozariti</i> – usrećiti, razveseliti (ozariti se – biti obasjan unutarnjim svjetlom)	37

TABLICA 8. Leksikon kulturoloških natuknica u izdanju P1

A) Izvorna kultura	STR.
<i>njufaundlenska kuja</i> – velik, snažan i okretan pas; ima dugu, ravnu i gustu dlaku i odličan je za djecu	15
<i>Kensingtonski perivoj</i> – dio kraljevskog Londona u kojem je palača, vrt i veliki park	15
<i>lord</i> – osoba iz višeg plemstva u Engleskoj	153
<i>jardi</i> – eng. jed. za dužinu (0,914 m), lakat	29
<i>milja</i> – eng. jedinica dužine (1680)	42
B) Ciljna kultura	
<i>Kumova slama (Mliječna staza)</i> – naša galaksija kojoj pripada više od 100 milijardi zvijezda	30
<i>gunj</i> – domaći pokrivač od vune	94
C) Ostale kulture	
EUROPA	
<i>mea culpa, mea culpa</i> (lat.) – moj grijeh, moj grijeh!	23
<i>Napoleon Bonaparte</i> – veliki francuski car, vojskovođa i osvajač iz 18. st.	12
<i>Goja</i> – grad u Portugalu	55
<i>moidor</i> – zlatnik	53
<i>Azorski otoci</i> – otočje u Atlanskom[!] oceanu, pripada Portugalu	140
<i>bakalar</i> – riba sjevernih (hladnih) mora	86
SJEVERNA AMERIKA	
<i>crvenokožac</i> – Indijanac	53
<i>poglavica</i> – vođa indijanskog plemena	82
<i>squaw</i> – indijanski naziv za ženu	94
<i>pleme</i> – zajednica ljudi povezana rodbinskim vezama, zajedničkim jezikom i istim mjestom stanovanja	82
<i>wigwam</i> – koliba svjerno[!] – američkih Indijanaca	17
<i>lovišta</i> – u ovom slučaju život poslije smrti	82
<i>tamtam</i> – indijanski bubanj	112

<i>tornado</i> – zračni vrtlog razorne snage	24
<i>kojot</i> – mesojed iz porodice psa	109
<i>revolver[!]</i> – lako ručno vatreno oružje s mecima u rotirajućem bubnju	109
<i>yam</i> – slatki krumpir	75

<i>Flint</i> – poznati kapetan jednog broda čiji mornari su se pobunili protiv njega	135
<i>Karipsko more</i> – nalazi se u području Srednje Amerike	55
JUŽNA AMERIKA	
<i>plamenak</i> [!] – močvarna ptica iz reda roda	17
<i>Rio de Janeiro</i> – grad u Brazilu, u Južnoj Americi	136
AZIJA I AFRIKA	
<i>Daleki istok</i> – prostorna cjelina u Aziji (poznata po uzbudljivosti i egzotičnosti)	12
<i>Zlatna obala</i> – obala u državi Gani u Africi	140

DIDACTICISM IN CROATIAN TRANSLATIONS OF CHILDREN'S LITERATURE ON EXAMPLES FROM ANGLOPHONE LITERATURE

ABSTRACT

Reading any literary work with the intention of finding life's truths and lessons or authorial views, political, or ideological messages in the text, we will find a series of explicit or implicit attempts to teach or direct the reader. If we specifically look for it, the element of didacticism can be found in every literary work. However, didacticism is most often associated with children's literature because it is often believed that it is precisely children readers who need this kind of instruction, message, and direction.

Didacticism is recognised by the intention to direct the reader towards an idea or behaviour, and thematically encompasses a spectrum from moral lessons to socio-political dogmas. In the Croatian context, the phenomenon of annotated editions of works included in the required and recommended reading lists is interesting. Methodically annotated works are special for their final overall form and interpretation possibilities, because the literary text is joined by a paratext composed of a methodical instrument, usually in the form of accompanying texts, annotations, and a dictionary of foreign words. In this way, the work acquires the direction of probable interpretation in the educational context and in younger readers.

Although both Croatian titles and translations appear in methodically annotated editions, this paper will analyse elements of didacticism in translations of children's literature on the example of two works from Anglophone literature, *Peter Pan* and *Winnie-the-Pooh*. Both works are considered classics of children's literature and their Croatian translations have been included on Croatian primary school required and recommended reading lists for many years.

KEYWORDS:

Croatian translations of children's literature, didacticism, paratext, reading, educational context